

Hind 30 senti.

SÕDUR

XI aastakäik

Nr. 5

Laupäeval, 9. veebruaril

1929

Uued raamatud

<i>D. Buxhoevden: Sõjagaas . . . . .</i>	<i>Hind Kr. 3.50</i>
<i>Garnisoni määrustik . . . . .</i>	<i>” ” —.75</i>
<i>O. Jalajas: Eesti iseseisvuse tek-</i>	
<i>kimine ja areng . . . . .</i>	<i>” ” 1.70</i>
<i>Kaitseväge spordikalender . . . . .</i>	<i>” ” —.50</i>

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10. Tallinn.

Igale suusaspordi harrastajale on tarvilik käsiraamat

Moodne suusaspord

Kokkuseadnud Soome parima suusasporditundja **Palmros'i** loengute järele **J. Luks.**

Hind 35 senti.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses Uus t. 10.

Ohvitseride täiendusõppustest väeosades.

Ohvitseride täiendusõppusi väeosades korraldati meil seni kindralstaabi ülema poolt 1926. a. kinnitatud juhtnõuade „Juhendid ohvitseride loengute ja praktiliste õppetundide korraldamiseks väeosades“ alusel. Neile juhenditele lisaks ilmusid 1927. a. „Juhendid ohvitseride taktikaliste õppuste korraldamiseks väeosades“. Mõõdunud aastal ilmus esimene juhenditest uuesti läbitöötatud kujul, mis mitte ükski ei käsitle ohvitseride ettekannete ja praktiliste tundide korraldamist vaid annab ka võrdlemisi üksikasjalise ja täieliku ülevaate õppemeetoditest, nende otstarbekohasest tarvitamisest sõjaliste õppeainete käsitlemisel, annab palju otsekoheseid näpunäiteid ohvitseride ettekannete ja praktiliste tundide korraldamise kohta. Üksikosaline ja põhjalik süvenemine „Juhendite“ vastavate paragrahvidega kerendab märksa ülesande juure asumist ja aitab hoida nii mõningatestki vigadest töö täitmise ajal.

Käesolevate ridade ülesanne pole puudutada ohvitseri täiendusõppuste korraldamist väeosades — selle küsimuse teres ulatuses, vaid peatuda lähemalt nende möödunud aastal väeosades talve perioodil korraldatud ohvitseride tööde peal, mis diviisidest paremate töödena kindralstaabi honoreerimiseks saadeti. Niisuguseid töid on möödunud aastal diviisidest kindralstaabi saadetud ühte kokku 9 tööd, nendest 6 loengut ja 3 praktilise tunni töökava. Jagades neid töid diviiside järgi, saame III diviisist — 3 tööd, tolelaegselt ranna-õhukaitsest — 3 tööd, I diviisist — 2 tööd (mõlemad ühest väeosast) ja Õppeasutistest 1 töö. Kahjuks polnud II diviis möödunud aastal honoreerimiseks ainustki tööd esitanud.

Kindralstaabi ülema poolt nimetatud tööde läbivaatamiseks moodustatud 6-liikmeline komisjon esitatud 9 tööst luges honorari vääriliseks 5, mille autorid, vaatamata töödes leiduvate mitmesuguste puudustele, olid saavutanud teatud eesmärgi

ja täitnud enam-vähem „Juhendites“ üles seatud nõuded.

Need tööd paremuse järjekorras olid:

1. Pioneer pataljonist leitnant Urbanovitsi loeng teemile — „Gaas tulevikusõjas“;
2. I. Soomusr. rügemendist kapten Villemi loeng teemile „Somusrongide ülesanded ja nende tegevuse põhijooned“;
3. I. Soomusr. rügem. leitn. Üts'i praktiline tund, teemile „Teenistus vahipostil“;
4. Sv. Ühendat. Õppeasutistest kapten Haaber'i loeng, teemile „Eestlane kui sõdur (maamees, käsitöeline ja linnaelanik; iseloomustusi Vabadussõjast ja oletusi tulevikust)“;
5. 10. jalväe rügemendist leitnant Tamm'e praktiline tund, teemile „Kaebtused“.

Peatun veidi esitatud tööde tähtsamatel puudustel, mis on enam-vähem üldised ja esinevad suuremal või vähemal määral kõigis töödes.

Meie oleme veel võrdlemisi vähe harjunud tegema iseseisvaid töid ja pole veel omandanud sel alal kuigi suuri kogemusi. Harjumused ja kogemused omandatakse iseseisvalt läbi viidud tööga ja ühe osa sellest iseseisvast tööst moodustavadki ohvitseride täiendusõppustena korraldatud loengud ja praktilised teemid.

Vaatame esmalt loenguid. Iseseisva loengu ettevalmistamise raskus ei olene mitte ükski sellest, kas ettekandeks on valitud laialdase ulatusega või kitsalt piiratud teem, vaid rohkem sellest, kas autor selle teemi töötab läbi põhjalikult, või libiseb üle pealiskaudselt ja kas uuritakse läbi selle küsimuse kohta kõik saada olev materjal, või piirdatakse vähese osaga sellest. Käesoleval juhul pole mitte väga raskeid ja laialdasi teeme valitud. Peale ülevaalpools juba nimetatud teemide esinid veel näituseks järgmised teemid:

„Suurtükiväe luure“, „Kodaniku õigused ja kohused Vabariigis“, „Autotransport meie oludes ja mootorsõidukite varustamine põlev-määrde ainetega“.

Teemis „Eestlane kui sõdur (maamees, käsitöeline ja linnaelanik; iseloomustusi Vabadussõjast ja oletusi tulevikus)“ on viimane pool (klambritesse paigutatud osa) ebamääraselt väljendatud, nii redaktsiooniliselt kui sisult. Kõik teised teemid on selged.

Piiratud ja konkreetsete teemidele vaatamata on aga esitatud tööde seisukorrad enamasti liiga laiaks aetud, on püütud haarata küsimusi paremalt ja vasakult. See laialivalgumise tendents ongi üks olulisem puudus, mis peaaegu kõigis töodes suuremal või vähemal määral esineb. Maksvate juhendite alusel iseseisvaks ettekandeks määratud teemi täitmine koosneb järgmistest tegevustest:

- materjalide kogumisest ja nende uurimisest;
- töökava kokkuseadmisest;
- töö kirjutamisest kinnitatud kava alusel jne.

Seega töökava enne täitmisele asumist tuleb tööjuhataja poolt kinnitada. Töökava kinnitamine enne tööle asumist võimaldab suunida tööd teatud roobastesse, juhul kui töökavaga on mindud kõrvalle ja see asjaolu kergendab täitjale õigesuuna leidmist. Et teemi valik on vaba, siis ei peaks mitte raske olema leida küsimuse peajooni ja selle põhituuma. Kui neid tööle asudes antud küsimuses leitud ei ole, siis pole ka loota põhjalikku ja asjasse süvenenud käsitlust, vaid tahes või tahtmata töö valgub laiali, jääb pealiskaudseks, ega suuda seda anda, mis sellest oodatud. Seda laialivalgumist ja teemi peajoonest pealiskaudset ülelibisemist on märgata suuremas osas esitatud töodes.

Enamikus tööst on teoreetiline osa põhjalikumalt kokku seatud, sellele liiaks palju ruumi antud, kuna praktiline või käsitusosa kipub nõrgaks jääma. Paljudes töodes allikate mõjul loetakse ette rida teoreetilisi kaalutlusi, kuid ei anta neile hinnangut ega tehta järeldusi töö lõputulemuste väljaviimiseks. Sarnane töö jääb poolikuks ega suuda täita kunagi neid nõudeid, mida me iseseisvalt töölt nõuame ja nõudma peame.

Mitmes esitatud töös on põhjendused võetud väga kergete kaalutlustega, või

polegi peaaegu neid kaalutud. Sarnane töö juba pealiskaudsel lugemisel jätab kerge mulje, ei suuda kedagi uskuma panna toodud väidetes ja kaotab seega oma kaalu. Teine liik samalaadilisi puudusi seisab selles, et väited esitatakse väga, kategoorilisel kujul siis, kui aine käsitluses toodud andmed seda ei luba teha.

Üksikutes töodes tuleb ka ette, et autor objektiivselt vaatlemiselt satub järsku lüürilisse meeleollu ja hakkab asju vaatlema enda tundeilma kohaselt. Lüürika tegemine võib olla väga hea asi, kui see sünnib õigel kohal. Sattudes aga vahepaladena ühe või teise asjaliselt toodud näite vahele, ei passi ta sinna sugugi ja rikub vaid töö ühtlust ja raskendab selle käsitlemist.

Üksikud autorid püüavad töodes lähendada ka sarnaseid küsimusi, mis neil enestel veel täiesti selged pole ja jõuavad seega väga imelikkude otsusteni. Enesele mitteselgete küsimuste käsitlemisest tuleks küll kindlasti hoiduda.

Laiutamise tendents, mis paistis välja loengutest, tuleb ilmsiks ka esitatud praktiliste tundide töökavade juures. Ka siin soovitakse haarata küsimusi laialt ja kõik kord võtta läbi ühe hariliku õppetunni, s. o. 50 min. jooksul. Muidugi, otsustada antud praktilise tunni kohta ainult töökava järgi, on raske, sest hea töökava järgi võib anda halba tundi ja halva töökava järgi võib vahest ka hea tund välja tulla, aga siiski ettekujutuse tunnist annab iga töökava.

Töökavadest näib, et pole suudetud läbi viia otstarbekohaselt ajajaotust käsitletavate küsimuste tähtsusest välja minnes. On jagatud liiga palju ruumi kõrvalistele küsimustele, kuna peaküsimused on seetõttu pidanud leppima vähemaga.

Samuti on tundide sissejuhatused mõnes töökavas veninud liiga pikaks. Ühel praktilisel tunnil on tarvitatud ebakohaseid näiteid. Ei saa lugeda õigeks, kui tuuakse ette ohvitseri poolt sõduritele antud tunnis sarnaseid näiteid, kus kompaniiülem on kujutatud sõduri rahade väljapressijaks. Keeleliselt suuremas osas töodes tuleb ette veel vigu, mis esitatud redaktsioonis on nõnda segavad, et neid sel kujul kuidagi trükkida ei saa. Vähem osa tööst on ka keeleliselt vastuvõetavad.

—mp.

Kindral-major Ernst Põdder.

50. sünnipäeva puhul.

Kindral Põdder sündis 10. veebr. 1879. a. Tartus. Pärit Alatskivi vallast. Esialgse hariduse sai Tartu linnakoolis. Lõpetas Vilno sõjakooli I järgus 19. aug. 1900. a. Määrati teenistusse Vene 107. jal. Troitski polku, kust 13. mail 1904. a. üle viidi 123. jal. Koslovski polku, mille koosseisus noorema ohvitserina ja roodu ülemana osa võttis Vene-Jaapani sõjast 12. juunist 1904. a. kuni 24. okt. 1905. a. Sai luurekäigul haavata. 10. apr. 1906. a. viidi ta üle 32. Ida-Siberi küttide polku, kust 6. juulil 1914. a. Maailmasõja lahtipuhkemise puhul üle viidi 52. Siberi küttide polku. Sama aasta 26. septembril läks sama polgu rooduülemana staabikapteni aukraadis sõjaväljale. Võttis osa roodu ja pataljoni ülemana Maailmasõja lahingutest sakslaste ja austerlaste vastu kuni 29. juunini 1917. a. Sai Maailmasõjas kaks korda haavata ja üks kord põrutada. Ülendati kapteniks 8. dets. 1914. a., alampolkovnikuks 10. aug. 1915. a. ja polkovnikuks 16. juulil 1917. a. Teenete eest Vene sõjaväes on kindral Põdderile annetatud kõik aumärgid kuni Püha Vladimiri 4. järgu aumärgini mõökade ja lindiga (kaasarvatud).

22. juulil 1917. a. ilmus kindral Põdder Rakveresse esimesse Eesti rahvuslikku väeossa — 1. Eesti polku ja nimetati polgu ülema abiks. 19. oktoobril nimetati ta 3. Eesti jal. polgu (Tallinna üksik polk) ülemaks ja 19. detsembril 1. Eesti jal. polgu ülemaks. Oli viimasel kohal kuni 14. aprillini 1918. a., mil Saksa okupatsioonivõimude käsul 1. Eesti polk oli sunnitud laiali minema. Ülendati Eesti Ajutise Valitsuse poolt kindral-majoriks 12. märtsil 1918. a.

Peale otsese polgu juhtimistöö võitles kindral Põdder sel ajajärgul energiliselt ja tagajärjekalt üldise korralageduse ja vene sõdurite rüüstamise ja röövimiste vastu, eriti Läänemaal.

Saksa okupatsioonivägede Haapsalusse saabumisel, 21. veebruaril 1918. a., deklareeris väesalgaja juhatajale Eesti iseseisvaks kuulutamist (seega varem kui see tegelikult sündis) ja nõudis selle tunnustamist. Kirjutati alla leping, mille järele sakslased tunnustasid 1. Eesti polgu iseseisva, erapooletu riigi sõjaväeks.

Peale Eesti väeosade laialisaatmist asus kindral Põdder Tallinnas ja organiseeris sealt ametlikult lubatud „Omakaitse“ katte all ülemaalist pörandaalust kaitseliitu. Okupatsiooni võimud kahtlustasid teda ja vangistasid, pidades vangistuses 14. aug. kuni 15. septembrini. Ka enamlased, kohe peale Eestist lahkumise mõistsid kindral Põdderi Petrogradis tagaselja surma.

Saksa okupatsiooni kokkuvarisemisel, 21. nov. 1918. a. nimetati kindral Põdder 1. jal. polgu ülemaks. Ühtlasi jatkas ta kaitseliidu organiseerimist. 17. detsembril andis Ajutine Valitsus kindral Põdderile Ülemjuhataja õigused enamlastelt vallutamata maakondade üle (Harju-, Lääne- ja Järvamaa). 23. detsembril nimetati ta sisekaitse ülemaks, kellena ta tegevus oli juhitud sisemise julgeoleku kindlustamisele. 1. aprillil 1919. a. nimetati kindral Põdder III diviisi ülemaks, mis võitles Vene Nõukogude vägede vastu Lõuna rindel Heinas-

Kindral-major E. PÕDDER.

test kuni Valgani (v. a.), võitles Eesti territooriumi vabastamise järele Lätis Lubani järvest kuni Kudepini ja hiljem viis edukalt läbi Landeswehri operatsiooni. 25. nov. 1919. a. — 3. jaan. 1920. a. kaitses III diviisiga enamlaste äärmiselt ägedate ja ülekaalukate pealetungide vastu Põhja (Narva) rinnet lõunapoolt Narvat kuni Peipsi järveni. 1. jaan. 1921. a. nimetati kindral Põdder II diviisi ülemaks ja 31. märtsil 1926. a. Sõjanõukogu alaliseks liikmeks.

Oli 1921.—1924. a. Eesti kulude kindlaksteemise komisjoni esimeheks Läti enamlastest ja Landeswehrist vabastamisel. Käis 1925. a. Riigivanema saatkonnas Lätis.

Eesti Vabadussõjas ülesnäidatud teenete eest on kindral Põdderile annetatud Vabaduse Risti I liik 1. järk, autasutalu ja rahaline autasu. Välismaa aumärkidest on temale annetatud Läti Karutapjate ordu III ja II järgu aumärgid, Soome Valge Roosi I kl. komendori rist ja Poola „Sõjarist“.

Praegu on kindral Põdder Sõjanõukogu alaliseks liikmeks ja asjade valitsejaks.

Ta on ka kaitseliidu vanemate kogu liikmeks. Ühtlasi võtab kindral Põdder väga elavalt osa seltskondlikust tegevusest, olles mitmes organisatsioonis juhtivaks tegelaseks.

Soovime lugupeetud juubilarile palju õnne, jõudu ja tervist tema suureks pidupäevaks. Ühtlasi ühineme soovidega, et juubilar veel kaua võiks väsimata jatkata tööd meie kaitsevää keskel.

Politiilise luure tööst sõjaolukorras.

Nõukogude Liidu sõjaajakirjanduse valgustusel.

Politiilise töö tähtsust sõja- ja lahingolukorras käsitatakse Nõukogude sõjalistes ajakirjades igakülgset, mis juures tullakse ikka otsusele, et tuleviku sõdades klassivõitluse küsimused omavad määratu tähtsuse ning edu sõjas ja lahingus suurel määral oleneb vägede poliitilisest kasvatusel, poliitilise aparaadi ettevalmistusest ja poliitilise propaganda meetoditest. Kuna poliitilises töös rahuaaja olukorras olevat saavutatud häid tagajärgi, pole veel lõpulist lahendust leidnud poliitilise töö meetodid sõjaolukorras.

Möödunud aasta manöövritel ja sõjamängudel erilist tähelepanu pühendati partei-poliitilise ja operatiiv-taktikalise juhatuse koostööst tegevusele ja poliitilise töö praktiliste võtete katsetamisele lahingolukorras. Ajakirjanduses toodud ülevaadetest selgub, et seni pole saavutatud tähelepanuväärseid tagajärgi praktilisel alal. Et suur osa RKKA juldivast koosseisust tarviliselt ei hindavat partei-poliitilise väljaõppe mõju lahingtegevusele, puuduvat seni paljudel juhtudel veel kontakt partei-poliitilise ja operatiiv-taktikalise juhatuse vahel. Teine nõrk ala, mis ei olevat leidnud küllalt konkreetset käsitamist, on — poliitilise luure organiseerimine ja selle töö sõjaolukorras. „Politrabota v vojennoje vremja“ detsembri kuu numbris (nr. 45) J. Budovski, artiklis „Konkreet-näide poliitilise luure tööst“, käsitab lähemalt poliitilise luure organiseerimist ja töötamise meetode, sellepärast on huvitav artikli juures lähemalt peatada.

Autor, konkreet-näite najal, mis võetud ühes sõjamängus toodud olukorrast, tutvustab poliitilise luure meetoditega sõjas, kuidas anda ülesanded, kuidas kokku seada sõja-poliitilist skeemi ja teadaandeid.

Politiilise luure töö selgituseks on loodud järgmine olukord: Teisel sõja-aastal Poola ja nõukogude Vene vahel on punavägedel tunduv ülekaal ning vastaspoole väed korratult taganemas SSSR'i territooriumilt, sest vastase seljatagust õõnestavad Nõukogude poolehoidjad partisaansalgad.

Staro-Konstantinov — Novgorod-Volõnski rindel tungivad peale suured pu-

naste ratsaväe massid. 47. ü. ratsabriigaadil, kes üle Tšernõi Ostrovi vaenlase seljatagusesse tungib, on ülesandeks — purustada ühendused ja laastada vaenlase seljatagust ning toetada mässuliikumist Krasilovi alevis (vaata skeem). Antud olukorra järele 15. VIII 28 umbes kell 0100 ratsa-brigaad saadab Tšernõi Ostrovist välja rea luursalke Krasilovi peale. Brigaadi ülema poliitiline abi annab eskadroni vanemale politluurajale käsu (näites tuuakse ühe eskadroni tegevus), mille p.p. 1-s ja 2-s tutvustatakse brigaadi üld-ülesandega, p. 3. järele antakse politluure käsutusse 1 mootorratas ja ratsanik side oiidamiseks. P. 4-as tuuakse poliitilise luure ülesanded ning kästakse:

Vaenlase kohta:

- Selgitada St. Konstantinov-Proskurovi rindel asuvate vaenlase väeosade rahvuslik koosseis;
- samade väeosade ohvitseride rahvuslik koosseis;
- milline on ohvitseride ja sõdurite vahelkord nimetatud väeosades;
- milliseid poliitilisi loosungeid tarvitab vaenlane sõdurite ja kohalikkude elanikkude juures;
- distsipliin vaenlase osades; konkreet-näited distsipliini rikkumistest.

Kohalikkudest elanikkudest:

- Suhtumine vaenlasele, milles see konkreetset väljendub;
- kus asuvad partisaanosad, nende koosseis — juhid ja sõdurid, varustus;
- missuguseid poliitilisi organisatsioone on piirkonnas, kus asuvad;
- sotsiaalne ja rahvuslik koosseis küldes, mis luursalga teel asuvad;
- kus asuvad tööstusettevõtted, — missugused: kas nad töötavad; kui mitte — kus on töölised;
- mis oli teel olevates mõisates nõukogude korra juures ja kes nüüd seal on;
- elanikkude tööala, missuguseid kultuurisid kasvatakse;
- kus asuvad kooperatiivid, missugused, kas nad töötavad;

i) millistes külates võib saada toitu ja furaaži.

5. Teated saata tähtaegadel, mis luursalga ülem kindlaks määrab ja N i k o l a j e v i alevist.

Nagu näha eelpooltoodud käsust antakse ülesanded politilise luurele konkreetsed, kooskõlas üksuse taktikalise ülesandega.

Teated, mis nõutakse vaenlase osade rahvusliku koosseisu kohta, peavad andma andmeid kihutustööks vaenlase vägedes, rahvuslike vastolude süvendamisel. Et leida vastutõtamise meetode vaenlase politilise propagandale, nõutakse teateid vaenlase politilise töö meetodidest. Samasugustel põhjustel huvitab politilist luuret ka distsipliini seisukord vaenlase vägedes.

Kohalikkude elanikkude kohta nõutavad teated sisuliselt jagunevad 3 gruppi. 1-ses grupis p.p. a ja b: nõutavad teated on otsekoheselt kooskõlas väeüksuse ülesannetega mässu õhutamisel.

2-ses grupis pp. c, d, e, f, -- järele saadakse teateid, kuivõrt on tagatud organisatsiooniliselt ja politiliselt mässuliikumine, et selle järele korraldada propagandatöö meetode ja intensiivsust.

3-as grupis pp. g, h, i — peavad andma teateid reidil oleva ratsaosa varustamise võimaluste kohta kohapeal. Et kooperatiivide kaudu kergem toitu ja furaaži koguda, nõutakse nende kohta eriteateid. Politilise luure teadete saatmise tähtsajad on üldiselt kooskõlastatud juhatuse teadete saatmisega, kuid et politilised sündmused sagedasti areneda võivad kiiremini kui taktikalised, on politilise luurele määratud veel teadete saatmiseks eritähtsajad.

Politilise luure praktiliste töö meetodite kohta antakse luureskadroni „politruk'ile“ kes ka vanem politluuraja, instruksioon, mille siin ära toon kokkuvõetult.

1. Politilised luurajad tutvunevad kaardi järele üksikasjalikult üksuse marsruudiga, äramärkides m õ t t e s (kirjalikud märkused ja skeemid pole lubatud) tähtsamad punktid liikumise teel ja nende isäraldused, mis politiliselt tähtsad.

2. Luuramisele kuuluvasse külla minekul, vanem luuraja kontrollib luurajate teadmisi ja annab luure ülesanded. Ülesanne antakse ühine kõikidele luurajatele.

3. Külla jõudmisel luursalk äratub (öösel) mõne elaniku ning iga luuraja eraldi teistest kogub teateid ülekuulamise näol; ülekuulamisel esitatud küsimused on ühised kõikidel luurajatel. Et mitte aega kaotada, toimetatakse ülekuulamist liikumisel milleks ülekuulatavat kaasa viiakse 5—10 minuti jooksul.

4. Ülekuulamisel nõutakse teateid luuratava küla ja ka teiste eelolevate punktide kohta.

5. Liikumise marsruudi maskeerimiseks loetakse kasulikuks, ülekuulamisel teateid nõuda ka küladest, mis liikumise teest eemal seisavad.

6. Teadete küsimisel distsipliini, ohvitseride ja sõdurite vahelkordade jne. kohta, nõutakse konkreetsete näidete toomist, mille pealtnägijaks kohalik elanik olnud; näiteks — sõdurite peksmise, sõdurite vastuhakkamised jne.

7. Külast väljajõudmisel vanem politiline luuraja võrdleb nooremalt kogutud teateid ja märgib tõenäolisemad omale ettekande tarvis.

8. Järgmises luuratavas külas selgitatakse rohkem üksikasju varem saadud teadete najal ning kontrollitakse teateid liikumise teel asuvate külade kohta.

9. Politiliste teadete kogumisel vaenlase väeosade kohta esitatakse ühesugused küsimused kõikides külates, välja arvatud juhused, kui teateid saadakse uutest vaenlase osadest, mis teataval määral muuta võivad luure ülesanded.

10. Ajavõitmiseks soovitatakse politilisi luurajaid järgustada nii, et üks grupp luurajaist liiguks eelpiilkonna juures. See grupp ühineb peale teadete kogumise luure südamikuga. Peale teadete kontrollimist saadetakse südamikust uus grupp järgmise küla luureks, kes kiirelt eelpiilkonnaga ühineb.

11. Polit.-luurajatelt nõutakse ka individuaal-propaganda tööd punaväelaste juures. Punaväelastele selgitatakse sõja klassilist iseloomu ja brigaadi ülesandeid, reidi (ratsa-retk) edukuse olenevust punaväelaste suhtumisest kohalikkudele elanikkudele jne. Arenenumaid punaväelasi püütakse ära kasutada ka politiliseks luureks, andes neile konkreet-ülesandeid.

Toodud instruksioonis antud politilise luure meetodi aluseks on, vähese arvu konkreetsete küsimuste abil võimalikult rohkem teateid saada, sest, J. Budovski arvates, „politilise iseloomu fak-

torid selguvad ainult suure arvu ühesuguste nähtuste juures.“

Politiilise luure aeglase töötempo sidumiseks kiire operatiiv-luure tööga, järgustatakse politluurajaid gruppidega luursalga eelplikkondade juure, kes luursalga südamikule kohale jõudmiseks juba tarvilikke teateid on kogunud.

Politiilise luure töö formaalse külje ja sõja-politiilise skeemi kasutamiseks tutvunemiseks toob autor artiklis näiteks 2. r. rügemendi 3. eskadroni luurkonna nr. 2 vanema politluuraja teadaande 15. VIII 28 kella 0330-ks, eeldades, et juba kell 0220 üks teadaande ühes vastava skeemiga Nikolajev joonelt ära oli saadetud. Seepärast käeoleva teadaande juure kuulub ainult osa juuresolevast skeemist.

Vanema luuraja teadaanne omab järgmise kuju:

Sms. A.

Peajõudude kolonnis.

Javorovtsõ. Nr. 2. 15. VIII 28
kaart 2 v. tollis. k. 0330.

1. Kotüržintsõi küla elanikkude teadetel on küla raionis vaenlase väeosades sõdurite ülekaal poolakatel. On ka sakslasi ja mõned valgevenelased.
2. Distsipliin — karm; selle rikkumise

juhuseid kohalikud elanikud ei tea. Arvatavasti on Kotüržintsõi raionis mõne teise väeosa seljatangune.

3. Suhtumine elanikkudele karm. Juuresolev käsukiri-üleskutse Kotüržintsõi mõisa töölise mahalaskmise kohta on saadud Kotüržintsõi elanikkudelt.

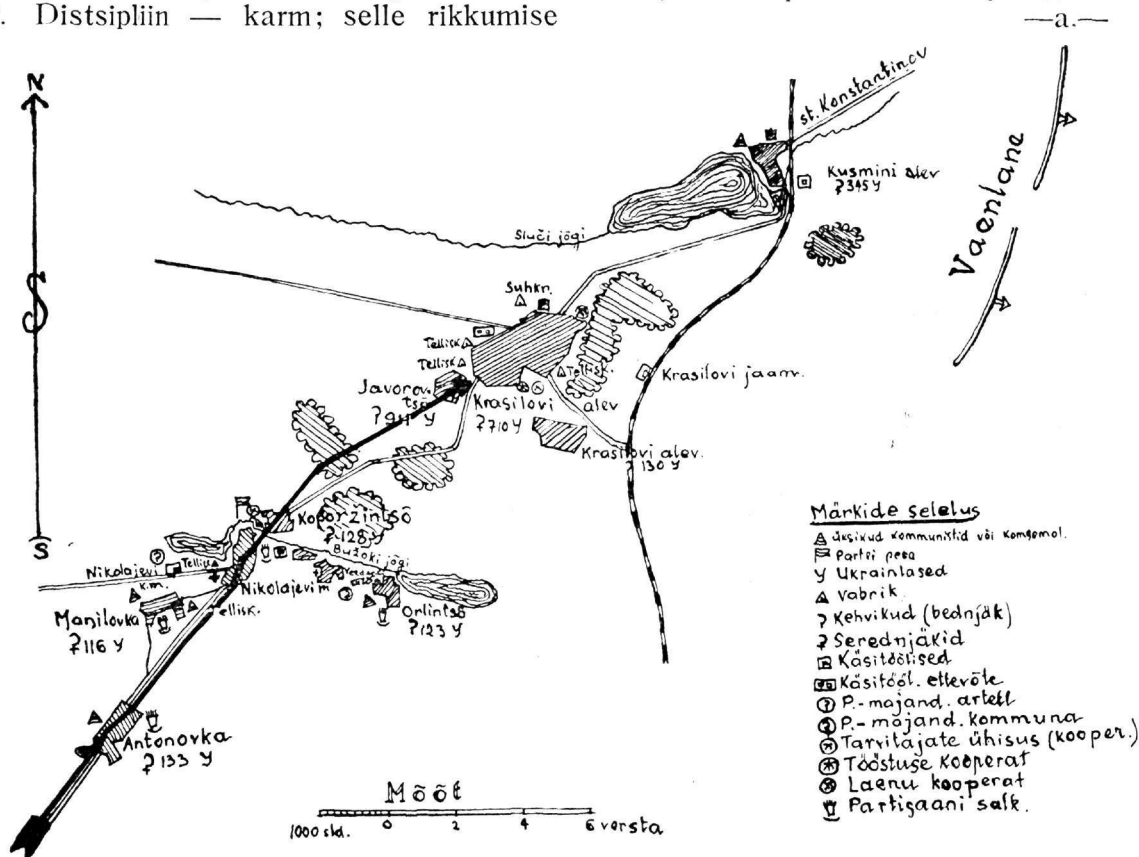
4. Suhkruvabrik ja väiketööstused Krasilovi alevis praegu ei tööta. Ajutised töölised elavad ümberkaudsetes küldades, alalised töölised — Krasilovis.

Teised teated elanikkude kohta vaata skeem.

Lisa: skeem ja vaenlase käsukiri.
2. rüg. 3. esk. politr. B.

Toodud luure teadaanne ühes sõja-politiilise skeemiga ja legendiga annab väeosa poliitilise juhile poliitilise töö organiseerimiseks küllalt selge pildi brigaadi tegevuse raiooni poliitilisest olukorrast.

Autor arvab, et konkreet-näitega on antud tõuge õige meetodi leidmiseks väeosade poliitilises väljaõppes. Ühtlasi arvab ta, et vist ülim aeg on sõnade juurest, mis ainult kutsuvad konkreet-tööle, minna praktilise töö juure.

Legend.

1. Äratähendatud revolutsioonilised pesad on organiseeritud ja relvastatud partisaan-salgad ä 20—60 inimest.

2. Nikolajevi, Vezdenki ja Orlintsõ elanikud elatavad end osalt ka kalapüügist; Kuzmini alevi elanikkude tööks on ainult kalapüük.

3. Rahvusliselt koosseisult on elanikud enamasti ukrainlased; alevites elab ka juute-käsitöölisi ja kaupmehi; Krasilovi alevis on väike arv poolakaid põllupidajaid ja ametnikke.

4. Nõukogude valitsuse ajal tegutsenud põllumajanduslikes artellides ja kommunades elavad nüüd mõisnikud, endised omanikud.

5. Tarvitajate ühisused töötavad; tööstuse- ja krediit-ühisused on suletud.

6. Krasilovi alevis kasvatatakse tehnilistes kultuuridest suhkrunaerist.

7. Nikolajevi alevis ja arvatavasti ka Krasilovis on teravilja tagavarasid — talumeestel; heinu leidub kõikides küldes.

Mõtteid Prantsuse sõjaväe üheaastasest teenistusest.

Allpool toome lühendatud tõlke artiklist „Le service d'un an et l'Armée“ tundmatalt autorilt prantsuse kuukirjast „Revue Politique et Parlementaire“ (dets. 1928).

Avalik arvamine (Prantsusmaal) on nõudnud pea üksmeelselt sõjaväe tegevteenistuse aja lühendamist ühe aasta peale.

On kindel, et iga kodanik ei taha eemaldada enda alalisest tööst ja tegevusest kestmamaks ajaks. Teisest küljest „keskmisele prantslasele“ näib olevat üleliigsena läbi teha võrdlemisi pikka sõjaväeteenistust, kuna sakslased vabastatud on raskest kasarmu elamise kohustusest.

Kas aga suuremalt enamikult valijailt heaks kiidetud üheaastane teenistus osutub tõesti üksmeelselt vastuvõetavaks esinduskogudes, ilma et esile ei kerkiks tõsist opositsiooni selle reformi vastu.

Fluktselised sõjaväelased, näiteks, olid kõik selle uuenduse vastaseks ja nad ei ole sõandanud ette võtta sarnast radikaalset sõjaväe ümbermoodustamist. Ühed arvavad, et uus korraldus ei lahenda rahuldaval määral sõjalisi probleeme. Teised vähemad pessimistid arvavad, et üheaastane teenistus on vastuvõetav, kuid ainult juhtumisel, kui temaga kaasas käivad vastavad ümberkorraldused.

Järgnevate ridade ülesandeks on selgitada:

- sõjalise probleemi elemente;
- näidata, millise lahenduse sellele probleemile võib anda aastane teenistus ja
- tähelepanu tõmmata uue korralduse järeldustele ja ohtudele.

I.

Sõjalise probleemi all meie mõistame siin ainuüksi organisatsiooni probleeme. Sõjaliste jõudude kasutamisiisid kuuluvad strateegia või takti-

ka valdkonda. Praegu on tähtis näidata, kuidas peab ja võib olla organiseeritud rahuaegne sõjavägi, et rahuldada teatud vajadusi ja ülesandeid.

Kuna sõjaaegse armee ülesandeks on riigi kaitsmine, siis peab rahuaegne sõjavägi suutma luua sõjaaegse armee võimsalt, kiirelt ja kindlalt.

Kuid sõjavägi peab rahuajal veel kindlustama väliselt riigi prestiiži ja huviseid ja seesmiselt avalikku korda ohu juhustel.

Et sõjaaegne armee, relvastatud rahvas, osutuks võimalikult tugevaks, peab ta koosnema kõigist noortest ja tublidest kodanikkudest ja selleks on tarvis 20—40-aastaseid kodanikke sarnaselt välja õpetada, et nad tunneksid sõduri ametit ja oskaksid käsitada relva. Sellest järgneb, et iga noormees, niipea kui tema on kehaliselt vastavalt arenenud, peab saama sõjaliselt välja õpetatud ja et teenistuses omandatud teadmised saaksid süvendatud küllaldaselt sagedate kordamisõppustega.

Rahuaegse sõjaväe peamiseks ülesandeks on anda noorsoole sõjalist väljaõpet. Sõjavägi on seega kool, kuhu ilmub igal aastal uus „klass“, et mõne kuuga omada reamehe teadmisi.

Samasse kooli ilmub hiljem perioodiliselt iga väljaõpetatud klass kordamisõppustele, et värskendada osaliselt ununenud teadmisi.

Sõjavägi, olles sõduri ameti õpetajaks kodanikmassile, peab veel ette valmistama kaadrit, kuhu kuuluvad allohvitserid ja eriteadlased. Viimaste väljaõpetamiseks ei jätku mõnest kuust, vaid nende ettevalmistamiseks läheb tarvis terve aasta.

Lõpuks peab sõjavägi ette valmistama ka tagavaraväe ohvitseri nendest noormeestest, kellel vastav eelharidus.

Hästi ettevalmistatud üksikutest meestest, kellest moodustada tuleb sõjaaegne

armee, saab ainult vormitud mitte juhitavaid massi, kui väeosade vormeerimiskohetadel pole ees teatud elemente, kes suudaksid neid organiseerida, korraldada ja juhtida.

Ainult alaliste kaadrite ümber saab end organiseerida reservistide mass. Mobilisatsiooni teostamiseks peab alaliselt koos olema tarvilik arv elukutselisi sõjaväelasi.

Rahuaegne sõjavägi peab andma mobiliseeritud armeele kindla aluse ja raamistikku.

Võimast sõjaaegset armeed saab luua kiirelt ainult nende kahe tingimuse täitmisel. Kuid on tarvilik, et see armee saaks end moodustada rahulikult. Päevade, isegi nädalate kestel, kus saab teostuma see reservistide grupeerimine kaadrite pesakeste ümber, saab kestma mobiliseeritud vägede vedu piiridele. Samaselt suurte väekoondiste moodustamisel on sõjavägi kõige kriitilisemas seisukorras. See kriisi periood peab mööduma ohutuspiirkonnas, kuhu ei küüni vaenlase mõju. Eriala keeles öeldakse, et mobilisatsioon peab olema kaetud.

Katte küsimus on seega uus tingimus selles probleemis. Mobilisatsiooni võimsus ja kiirus ning meetodiline käik on kadunud, kui vaenlane pääseb koondumise piirkonda. On tarvis seega, et selle piirkonna ja vaenlase maa-ala vahel oleks tõke sellest momendist, kui segamisoht võimalikuks saab. Ainult rahuaegne sõjavägi suudab täita seda ülesannet.

Et rahuaegse sõjaväe mobiliseerimise ülesandeid saaks kohandada organiseerimise ülesandeile, on tarvilik, et sama sõjavägi mobiliseerimisega ühel ajal teostaks katet.

Väljaõpe, mobilisatsioon ja kate on tähtsad asjaolud, millest oleneb kogu riigi olemasolu. Olukordades, kus harilikult korda ja julgeolekut kindlustavad asutised ei suuda enam täita oma ülesandeid, peab sõjavägi suutma toetada politseid ja teisi korravalvureid.

Kaheaastane teenistus võimaldab lahendada neid probleeme väga hästi. Kui lipu all on kahes kutses kokku üle 450.000 mehe ja kui sellest arvust maha võtta noorsõdurid ja abiteenistuses olevad sõdurid, siis jääb üle 300.000 väljaõpetatud sõdurit, missuguseid saab mobiliseerida ja käsutada niihästi õpetamiseks, kaadri moodustamiseks kui ka katte teostamiseks ning sisekorra alalhoidmiseks riigis.

112-aastase teenistuse vastuvõtmisega vähenes kasutusvõimalikkude meeste arv: 200.000 väljaõpetatud mehega ei saanud enam nii hästi lahendada sõjalist probleemi, kuid see teenistusaeg oli vastuvõetav.

Kui teenistusaeg vähendatakse ühe aasta peale, siis 240.000-lisest aasta kontingentidest saavad olema pooled mehed väljaõpetamisel ja sõjalise probleemi üksikasjade tegelikuks lahendamiseks jääb üle alla 120.000 mehe.

Ainult eriliste abinõude ja korralduse juures saab lahendada eelnimetatud probleemi. Nende eriliste korralduste vaatlemiseks on pühendatud kirjutise järgnevad osad.

II.

Kontingendi üldmassi saab sõjaliselt väljaõpetada viie kuni kuue kuu jooksul. Isegi ratsaväes saab selle lühikesel ajal kestel väljaõpetada sõdurit, kes mõistab kiirelt liikuda hobusel ja võidelda jalustatult. Ühe semestriga õpib kätte noorsõdur oskuse, hoida oma kohta vähe- ma üksuse koosseisus ja täita alluva ülesandeid.

Teise semestri kestel võib paremaid mehi täiendavalt väljaõpetada teatud erialadel või nendest ette valmistada vähemate üksuste juhte-allohvitsere.

Seega ühest aastast jätkub, et noorsõdurite aastakäiku muuta tagavaraväelasteks, mille üldmass saab tegutseda täitjatena ja millistest ainult parimad mehed suudavad täita lahingus tähtsamaid osi.

Seleks 1) on tarvis, et algõpetus (rea-mehe väljaõpe) saaks võimaldatud eranditult kõigile sõduritele katkestamatult ning et ühtegi noorsõdurit ei kasutataks esimese kuue kuu jooksul kõrvalisteks ülesanneteks ja 2) ei tohi ühelegi noorsõdurile enne tema õpeaja lõppu anda mingisugust puhkust.

Peale selle tuleb piirata teise õpese- mestri kestel nende sõdurite arvu, keda vajavad kõrvalteenistused. On selge, et igas üksuses on tarvis mehi vahiteenis- tuseks, materjalide korras pidamiseks, loomade talitamiseks, kirjatöödeks ja toidu valmistamiseks, kuid neid ametme- hi peab võtma ainult väljaõpetatud rea- meestest, kellest ei näi saavat eritead- lasi ega allohvitsere.

Puhkused segavad teenistust ja väljaõpet, kui neid antakse tihti ja terve aas- ta kestel. Teenistuskohustuse seaduses on kindlaks määratud, et sõduril on õi-

gus ainult üheks kümnepäevaseks puhkuseks pärast noorsõduri õppuste lõpu ja põhimõttelikult seda puhkust antakse teatud väeüksuse kõigile meestele ühel ajal. Selle süsteemi juures tervel kontingendil tuleb läbi teha algõppuste periood, millele järgneb vaheaeg puhkuse näol.

Ametmeeste küsimus on võrdlarnisi delikaatne. Kuna tarvilik on, et vähemalt kolmandik igast kutses saaks ettevalmistatud eriteadlasteks ja allohvitserideks, siis jääb üle ainult 70.000 väljaõpetatud reameest vahiteenistuseks ja ametmeesteks. See arv peab olema tunduvalt vähem praegusest ja sellepärast ei saa enam ohvitseridele jätta neid 25.000 käskjalga, mis praegu on nende isiklikus käsutuses.

Kokkuvõttes saab kutsealuseid ühe aastaga väljaõpetada, tuleb aga loobuda nõnda nimetatud põllumajanduslistest ja mitmekordsetest puhkustest ja ei tohi määrata palju sõdureid ametmeesteks, sest muidu läheks reservi sõjas mitte kasutuskohane inimmaterjal.

Seni on mobilisatsioon koosnenud rahuaegsete väeosade suurendamisest kokkukutsutud reservistidega ja rügemendid pidid ise täitma kõike seda, mis puutus selle operatsiooni ettevalmistusse ja läbiviimisse.

Võis ütelda, et rahuaegne kompanii muutus mobiliseeritud üksuseks, kui temas oli küllaliselt väljaõpetatud sõdureid, eriteadlasi ja tosin allohvitseri. Nende ümber gruppeerusid nooremad väljaõpetatud mehed.

Nüüd see enam nii ei lähe, sest kahes ühe pataljoni naaberkompaniis on koosseis täiesti erinev. Näiteks ühes võivad olla ainult noorsõdurid, keda veel ei saa mobiliseerida ja teises ainult reamehed, keda õpetatakse eriteadlasteks või allohvitserideks ehk kus mehed on laiali ametmeestena. Seega mobiliseeritud üksus võib koosneda ainult reservistide kogust ühes üksikute alalisvää sõduritega või hoopis viimasteta. Seega alalisvää sõdurite tähtsus mobiliseerimisel on muutunud peaaegu nulliks.

Sellest järgneb, et terve mobilisatsiooni raskus, materjaalosa ettevalmistus ja tagavaraväelaste sisseraamimine jääb elukutseliste kaitseväelaste õlgadele.

Tagavaraväelaste jaotus ja kasutamine muutub raskemaks kui mobiliseerimine kontingendist, kuna tagavaraväe-

lastel pole nii palju neid ühendavaid elemente. Elukutseliste sõjaväelaste arvu tuleb suurendada, sest muidu ei või loota, et saaks mobilisatsiooni korral moodustada väeüksusi, mille väärtus oleks võrdne mobiliseeritud üksustele kahe aastase teenistuse juures.

Elukutselisi sõjaväelasi, kes peavad organiseerima ja juhtima sõjaaegseid üksusi, peab olema rohkem ja nemad peavad olema paremad kui enne, — nende väljaõpe peab olema eriti täielik.

Selleks on tarvilik, et elukutselisi sõjaväelasi ei määrataks kõrvalistele teenistustele. Iga elukutseline sõjaväelane olles ise õpetajaks on samal ajal õpilaseks. Vormeerides noori üksusi, peab tema täiendama ka enda teadmisi. Elukutseline sõjaväelane ei õpi juhi ametit, kui tema õpetab noortele ainult teatud relvaga ümberkäimist. Allohvitseri-juhte saab ainult siis kui suurem osa nende teenistusest möödub kord omandatud teadmiste süvendamisel ja uudsuste omandamisel.

Noorsõdurite ja noorte reameeste väljaõpe kestel on see võimalik järgmiselt: esimesel semestril õpetades noori ei saa kaader pühendada palju aega õppimiseks, teise semestri ajal, kus suurem osa reamehi muutub ametmeesteks, võivad allohvitserid leida vaba aega enda täiendamiseks.

Üheaastane teenistus silmaspidades suurt tagavaraväelaste juurdevoolu mobilisatsioonil, on vastuvõetav ainult siis, kui elukutseliste kaitseväelaste arvu suurendatakse ja kui need vaheldumisi õpetavad noori või õpivad ise juhtimist.

Elukutselised sõjaväelased, see tähendab alaline kooli ja kaadri personaal, peavad olema vabad kõigist sellest, mis pole seotud õpetööga. Ja näiteks, mobilisatsiooni materjaalse külje ettevalmistamisest tuleb neid vabastada.

Sarnaselt on reform täiuslik, sõjaväe uus organisatsioon on eraldatud õpetöö mobilisatsiooni materjaalse külje ettevalmistusest ja see ülesanne saab usaldatud uutele organitele — mobilisatsiooni keskohtadele, — missugused on rippumatud väeosadest. Nendes keskohtades saavad tegutsema eraisikud või erilised ametnikud (agents militaires), kelleks võivad saada allohvitserid pärast viieteistkümnepäevast teenistust. Näib, et see spetsialiseerunud personaal endistest äraproovitud sõjaväelastest on palju ko-

hasem mobilisatsiooni töödeks kui noored reamehed või allohvitserid sundteenistuse kontingendist.

Kõik see lubab ütelda, et üheaastase teenistusega armee võimalik mobilisatsi-

oon tulevikus, just eriliste mobiliseerimise keskkochtade ja elukutselise kaadri suurendamise tõttu, saab olema vähemalt sama kindel ja kiire, kui seda oli 1914. aasta mobilisatsioon. T-a.

Sõjaväe õppeasutised Poolas.

„Sõdurile“ avaldamiseks saadetud „Polska Zbrojna“ toimetuselt.

Ka Sõjaväe õppeasutised tärkasid Poola relvastatud jõudude uuestisünnil.

Sündides sõja mõllus, said noored sõjaväe õppeasutised ülesandeks kõige kiiremal viisil ette valmistada kandidaate ohvitseri ja allohvitseri kutsele. Kuigi koolid olid organiseeritud kiires korras, nende luues puudusid kindlad programmid ja meetodid eelseisvaks tööks ja, mis kõige halvem, — puudusid koolidele tarvisminevad õppejõud ja instruktorigid (sest paremad ohvitseridest olid rindel või organiseerisid uusi võitlussalke) — siiski sõjakoolid juba Poola iseseisvuse esimeste kuude jooksul võisid tunduvalt suurendada juhtkonna ridu.

Prægune tugevasti ehitatud Poola armee oma sõjakoolidega on suureks kontrastiks selle esimestele idudele. Suur edu, mis kõikjal armees märgata, on olnud võimalik sellepärast, et armee juhi — marssal Joseph Pilsudski moraalne tugevus, loov vaim, väsimatu töö ja raudne tahe võitis Poola sõjaväe loomispäevade suured raskused.

Kõik sõjalised traditsioonid endisest Poolast, kaotatud iseseisvus ja reaalse olukorrale rajatud katsed seda relvade tagasi võita, 1914. võõrsil vormeeritud Poola leegionide teod — see kõik andis selge suuna ja mõtte uuestisündinud Poola relvastatud jõu organiseerimiseks. Sõda, kui sõjaväe suurim ja parim kool, pidi viimistlema alanud sõjaväelist loomingut. Sõja lõppedes algas rahuaja töö, eesmärgiga täiendada kui armee enese nii ta koolide konstruktsiooni. Poola sõjakoolide organisatsiooni on kooskõlastatud väeliikide ja armee asutiste organisatsiooniga.

Õppetöö programmide põhjal sõjaväe õppeasutised jagunevad:

1) Ettevalmistavad koolid ohvitseri kutseks, 2) Normaalkool ohvitseridele, 3) Täienduskoolid ja Kursused ohvitseridele ning kaadri all-ohvitseridele, 4) Eriteadlaste ettevalmistamise koolid ja kur-

sused ohvitseridele ja allohvitseridele, 5) Kasutus (applikatsiooni) koolid ja kursused ohvitseridele ja allohvitseridele.

Ohvitseri kutsele ettevalmistavateks koolideks loetakse kadettide korpused ja alamlipnikkude kursus jalaväe ohvitseride kooli juures, sest neid lõpetades võib saada kandidaadiks sisseastumiseks Ohvitseride Normaalkooli.

Ohvitseride Normaalkoolid on: Jalaväe, ratsaväe, suurtükiväe, lennukiväe, sanitaar ja mereväe ohvitseride ettevalmistamiseks ja Allohvitseride Kool Bõdgotshis. Normaalkooli lõpetanud ülendatakse nooremleitnandiks ja omaalal alalisväe ohvitseri kutse.

Täienduskoolide ja kursuste ülesandeks on laiendada ja süvendada alalisväe ohvitseride teadmisi vastavalt ohvitseride edasiliikumisele auastmetes (aukraadides). Vastava täienduskooli või kursuse lõpetanud allohvitser ülendatakse sersandiks.

Eriteadlaste ettevalmistamise koolid ja kursused on ette nähtud ohvitseridele ja allohvitseridele nende teenistusega kas juba seotud või tulevikus võimalikul erialal teadmiste ja oskuste suurendamiseks ja täiendamiseks.

Kasutuse (applikatsiooni) koolid ja kursused võimaldavad tutvuneda teiste väeliikide erialadega ja selle tõttu ka üleminekut ühest väeliigist teise.

Reserv (täiendus) ohvitserid saavad ettevalmistuse väeliikidele vastavalt reserv-allohvitseride koolides, täiendades teadmisi ja oskusi teenistusega väeosades.

Reserv-allohvitserid saavad ettevalmistuse väeosades ja väeosa õppekomandodes.

Kui reservohvitserid nii allohvitserid saavad ettevalmistuse ainult lahingu juhtimises. Nende täiendamine ja viimistle-

mine juhtimises saavutatakse aastate järele kordavatel ja nädalaid kestvail täiendusõppustel ning manöövritel.

Sõjakoolid kui organisatsiooni, õppe-suuna, õppetöö ulatuse, õppejõudude valiku, õpilaste valiku ja arvu jne. suhtes alluvad Sõjaministrile ja selle teisele abile.

Sõjaväe valitsemise, sisekorra ja distsipliini mõttes sõjaväe õppeasutised alluvad veel selle väe korpuse ülemale, kelle väekorpuse piirkonnas asuvad. Alalisväe ohvitseride kandidaadid (kuni 22. eluaastani) ettevalmistuvad vastavalt väeliikidele „alamlipniku“ koolides. Kuid enne jaotamist väeliikide järele, teevad kõik läbi aastase üldkursuse jalaväe „alamlipnikkude“ kooli juures. Alates 1928. a. peavad ohvitseride kandidaadid alguses 1 kuu teenima noortega ühistel alustel jalaväe rügementides, tehes läbi n. n. „katseteenistuse“. Üldse kestab Poola alalisväe ohvitseri ettevalmistus 3 aastat. Inseneriväe „alamlipnikkude“ kooli kuulajad jäävad veel aastaks, juba n.-leintantidena, kooli juures olevale „ettevalmistavale kursusele“. Senini jalaväe „alamlipnikkude“ kooli üldklassis õppimisest vabanesid need ohvitseride k-did, kes lõpetanud kadetide korpuse või „reserv-alamlipnikkude“ kooli. Kuid sõjakoolis

läbiviidavate reformide tõttu kaotavad kadetid ja „reserv-alamlipnikud“ üldtähtendatud eesõiguse.

„Alamlipnikkude“ koolide organisatsioon ja õppekavad on sarnased, et võimaldavad juhtide ettevalmistust kui lahinguks, samuti sõduri ideelise kasvatajana ja õpetajana.

Ohvitseridel on õigus saada komandeeritud Poola kõrgematesse õppeasutistesse ja ainult neil juhtumistel, kui ohvitser on ennem olnud vähemalt kaks aastat vastava kõrgema õppeasutise õpilane.

Iga aasta vastav arv ohvitseri komandeeritakse välismaade õppeasutistesse. Poola kõrgema juhtkonna teadmiste täiendamiseks ja ettevalmistuseks teenistuseks kõrgemates staapides ja s.v. asutistes on Poolas Kõrgema d Sõjaväe Õppeasutised.

1928. aasta kevadel mõnikümne sõjaväe koolitööl teotsevat ohvitseri tegid tutvumisreise Prantsuse, Itaalia, Belgia ja Tšehhoslovakkia sõjaväe õppeasutistesse, eesmärgiga lähemalt tutvuda õppetöö tasapinna ja korraldusega välismaade sõjakoolides. Õppereisist osavõtnute otsus oli, et Poola sõjakoolid omas õppetöös ei ole mitte maha jäänud välismaistest, vaid on koguni oma töö intensiivsusega mitu korda ees.

Märkmeid raamatu „Sõjagaas“ kohta ja mõtteid sõjagaasi tarvitamisest lennukitelt.

D. Buxhoevden.

„Sõduri“ nr. 1/2 k. a. ilmus kriitika E. Punase Risti gaasikaitse juhataja hra J. Köstner'i sulest minu teose „Sõjagaas“ kohta. Hra K. mainib, et mina olen asjata jätnud üksikud küsimused kirjeldamata. Nii on hra K. arvamusel, et ma oleksin võinud „juurde lisada mõnda süütamise („termiit“ autor) ainetest ja vahenditest (süütepommid jne.), mida ju arvatakse ka keemilise relva hulka.“ Süüteained (termiidid) kuuluvad tingimata keemilise relva hulka, kuid keemilise relva hulka kuuluvad samuti ka kõik lõhkeained ja keemilise relva klassifitseerimisel arvatakse termiidid mitte sõjagaaside vaid lõhkeainete liiki.

Väljamaa erikirjanduses võib igas suu-

remas teoses lõhkeainete üle leida osa, mis käsitleb süüte- või termiitaineid, kuid gaasiasjanduse kirjandus termiite ei käsitle. Oma raamatu sissejuhatuses defineerin mõistet „sõjagaas“ ja väljendasin põhjusi, mispärast ma ei nimeta teda üldiselt „keemiliseks relvaks“. Üldse on raske asetada kõik ained üksikutesse gruppidesse, sest mõnel ainel on mitu omadust, mil puhul teda võib asetada nii ühte kui ka teise gruppi. Kui täpsalt võtame, siis kuuluvad lõhkeained, nagu troituub, meleniit ja suitsuta rohi ka osalt sõjagaaside hulka, sest nende plahvatamisel eralduvad mürgised gaasid.

Kuid termiitaineid, mida tarvitatakse

ainult esemete süütamise eesmärgiga, mina sellepärast ei kirjeldanud omas teoses, et viimased ei tekita mürkgaase või suitsu. Vosvor, mida tarvitatakse termiidina ja suitsuainena, kuulub sõjagaaside hulka, sest ta on mürkaine ja vosvori suitsul on suured ärritavad omadused: viibides kaitseta vosvori suitsus, hakkab inimene varsti kõvasti kõhima.

Samadel põhjustel jätsin puutumata omas teoses ka bakterioloogilise sõja. Viimase kohta on andmed üldse väga tumejad ja keegi täpsemalt ei kirjelda, ja ei kujuta omale ka täpsalt ette, mil viisil on võimalik bakteeriaid üldse tarvitada. Nimeatakse ainult, et lennukid pilluvad neid maha vastase seljataha, kuid mis näol, mis kestades, sellest keegi täpsemalt ei räägi. Oletus, et lennukid neid maha pilluvad, ei õigusta mind lugeda bakteeriaid sõjagaaside hulka; see on täitsa teine küsimus, millel ei ole midagi ühist sõjagaasiga.

Bakterioloogia sõja üle peaksid võtma sõna arstid ehk bakterioloogid, see on küsimus, mis neid puudutab ja mille üle nemad, kui selle ala eriteadlased, peaksid andma täpsema seletuse ja kirjelduse.

Hra K. mainib edasi: „ei saa nõus olla autori puhtteoreetilise väitega, et lennuvää gaasirünnakud gaasi otsekohe laialipritsimisega palju vähem täidavad oma otstarvet, kui rünnakud gaaspommidega.“ Minu teoses „Sõjagaas“ on leheküljel 224—228 peatükk „Gaasitamine lennukitelt“, milles ma lühidalt näen ette võimalusi, kus lennukid võiksid tarvitada sõjagaase ja kuidas nendel tuleks ette võtta gaasitamist. Mainides sõjagaaside mahapritsimist vihma näol lennukitelt, avaldan oma isikliku väite selle gaasitamise meetodi kohta ja ütlen: „mina olen arvamisel, et see suurt kasu ei või tuua, või olgu siis, kui lennukil avaneb võimalus väga madalalt lennata.“ Sellele arvamisele ka edaspidi jään püsima, kuni praktilised näited sõjaväljal (mitte aga rahuaegsed katsed) vastupidiseid õpiseid pakuvad. Ma arvan, et sõja puhul lennukitel ei lähe korda lennata madalalt linna kohal, kui on olemas lennukite vastu võitlemise abinõud. Päevaajal oleks see nendele vist küll liiga riskantne ettevõtte, õõsi oleks see lennukitele väga raskendatud. Sõja ajal on linnad, nagu me seda Maailmasõjas nägime, õõsi täitsa pimedad ja selle tõttu lennukitel ohtlik liiga madalale laskuda; nad võivad sattuda linnade kaitsevõrkudesse ehk allarippuvatesse terasniitidesse. Teades seda, lennukid peaksid lendama kõrgusel mitte alla 1000 m.

Minu arvates satuks maapinnale sellest kõrgusest mahapritsitud mürgist, näiteks yperiidist, ainult ligi 10%, teine osa auraks ära tilkade langemise ajal. See minu väide toetub oletusele, et lennukitel on võimalik sõja ajal lennata 100—200 m kõrgusel linna kohal.

Oleks väga soovitatav, kui keegi lendur võtaks sõna selle väga huvitava küsimuse kohta ja selgitaks, kas avaneb lennukil võimalus laskuda madalale linna kohale, mis on kaitstud igasuguste abinõudega.

Kahjuks hra K. ei avalda lähemalt oma mõtteid selle kohta, mispärast ta on arvamisel, et gaasitamisel pritsimise viis on otstarbekohane. Iga pealetungi juures lennuk peaks püüdma võtta kaasa võimalikult rohkesti kasulikku ainet ja sellest ainetest pilduda võimalikult rohkem gaasitava eseme pihta.

Gaasitamisel pritsimise teel tuleb rohkem kasulikku ainet (mürkainet) kui pommitamisel, sest suure nõu kaal on väiksem kui kõigi pommide kestade kaal. See on see peapõhjus, mispärast soovitatakse gaasitada esemeid pritsimise teel. Kuid selle viisi kasutamisel on tabavuse võimalus väiksem ja lendur ise on kaasavõetud mürgi suhtes suuremas ohus, peasjalikult siis, kui nõu asub lennuki sees. Ka nõu väljapoole asetamisel võib mürk väljapritsimisel sattuda lennuki peale.

Suuremalt kõrguselt on kergem tabada eset pommiga, kui väljavisatud vedeliku jõuga. Vedelik tingimata saab laiali paisatud tugevast õhuvoolust, mis alati lennu ajal asub lennuki ümber. Vedeliku laiali paiskamise tõttu väheneb tema langemise kiirus. Tuul kannab laialipaisatud vedeliku kaugele kõrvale, mis igatahes on palju suurem pommi kõrvalekaldumisest. Seda vedelikkude kõrvalekaldumist on täitsa võimalik kindlaks teha, see oleneb vedeliku siitkusest, erikaalust, tuule suunast ja tuule tugevusest. Võrreldes mürkaine pritsimist pommitamisega, tulen otsusele, et pommitamisel suudab lennuk pilduda eseme pihta rohkem mürkainet kui pritsimisel, sest viimasel juhul läheb rohkesti ainet (sõjagaase) kaduma auramise teel õhku, kus ta mingit kasu ei too.

Huvitav on ka küsimus, kui suure raskusega pommid peaks lennuk kaasa võtma, et saavutada minimaalse aine hulgaga maksimaalset efekti. Ameerikas lennukid tarvitavad niihästi kergeid pomme, mis kaaluvad ainult 10—15 kg, kui ka hiigla mürakaid, mis kaaluvad ligi 1800 kg. Ker-

kib küsimus, kas linnade pommitamisel on üldse kasulik tarvitada nii raskeid pomme, ükskõik kas brisant-, süüte- või gaasipomme. Raskeid pomme lennuk võtab kaasa ühe või mitte rohkem kui kaks. Eseme tabamisel ta on muidugi teinud suure hävitustöö, kuid kui ta pole suutnud seda läbi viia, siis on lennuk lennanud ohtliku tee täitsa ilmaasjata. Kui aga lennuk tabab eseme (raudteejaam, tööstuse hoone) mitte 100-puudalise pommiga, vaid 25—30-puudalisega, siis ta viimasega teeb samuti hiiglasuure hävitustöö. Kuid ühe raske pommi asemel lennuk võib võtta 4 või 8 kergemat. Esimese pommiga mitte-tabamisel lennuk võib esemele veel kolm kuni kuus korda peale tungida ja õnne katsuda. Gaasipommide juures oleks minu

arvates kasulikum neljal — kuuel kohal maha pilduda mürke à 10—15 puuda, kui ühele kohale tihedusega koondada ligi 60 puuda. Mürgi hävitamine on kergem teostada, kui ta on koondatud ühte kohta ja mitte laiali pillutatud mitmel kohal. Tänaval laialipaisatud 15 puuda mürkvedelikku sünnitab samasuguse gaasipilve kui 60 puuda, ainult viimasel juhul on gaasipilve kestvus suurem. Pealetungil kindlustele on minu arvates otstarbekohasem tarvitada raskemaid brisantpomme, sest kahtlen, et oleks olemas soomus, mis seisab vastu 100-puudalisele lõhkepommile.

Olen hra K.-le väga tänulik, et ta koostas nende tähtsate ja huvitavate küsimuste pihta, mis küll nõuavad täpsamat ja põhjalikumat arusaamist.

Irboska.

Ajaloolisi andmeid Vabadussõja lahinguväljadest.

J. Ernits

Irboska varemeid.

Alates augustist 1919 koondus Kagurinde kaitse raskus Irboskale. Kaitsepositsioonid asusid poolringi umbes 10 km kaugusel Irboska ees Belkovo, Velje, Kosõgino, Novaja, Zujeva, Volkovo, Zagrivje, Tassevitshi, Iverino, Grädistshe joonel.

Kümneid sajanendeid möödudes, kaitseid jälle eestlased oma esiisade kindlustidast sissetungiva vaenlase eest.

Irboska ümbrus on rikas muinasaja jäänustest — liiv ja kivikäabastest, isegi leidub siin paganusaegseid kivi-kasthaude. Üle kümne sajandi tagasi oli Irboskal poliitiliselt ja majandusliselt täita väljapaistev osa. Irboska kaudu pidasid Novgorodi ja Pihkva ühendust vikerlastega.

Muistsete vanemate (vürstide) residentsi, Irboska, ajalugu ulatab kaugemale minevikku, kui ühegi teise maakoha oma Eestis. Tema nimi on meile enam kui tuhande aasta eest teatavaks saanud, s. o. juba siis, kui meie esivanemad olid veel alles iseseisev rahvas. Teda nimetatakse esimest korda Veneriigi rajamisel aastal 862. Vene kroonik, Kiievi kloostrimunk Nestor, kirjeldab seda sündmust järgmiselt: „Aastal 6370. . . Siis ütlesid tshuudid, sloveenid, merjalased, vessid ja krivitshid: otsime omale vürsti, kes meie üle valitseb ja meile õigesti kohut mõistab. . . Ja nad läksid üle mere vikerlaste maale russide juure, — sest nii kui neid vikerlasi russideks kutsutakse, nii hüütakse ühesid svealasteks, teisi norralasteks, kolmandaid anglilasteks ja neljandaid gootlasteks. Tshuudid, sloveenid, krivitshid ja vessid ütlesid siis russidele: „Meie maa on suur ja rikas, kuid temas ei ole korda. Tulge meile valitsema ja olge meile vürstideks.“ Siis valiti kolm venda välja; need võtsid enestega russe kaasa ja tulid. Wanem vend Rjurik asus Novgorodi, teine Sineus Bjeloeseri ning kolmas Truvor Irboskisse. . . Kahe aasta pärast surid Sineus ja Truvor ära ning Rjurik võttis nende valitsuse oma kätte. . .“

Nii siis saabub Irboska ajalukku, kui valitseva vürsti residentsi.

Mis Irboska tol ajal enesest kujutas — kindlust (maalinna) või asulat, sellest ajalugu ei räägi. Igatahes pidi ta aga tähtsam koht siin ümbruses olema, muidu poleks ju võõrsilt tulnud vürst teda enesele eluasemeks valinud. Võõrastele pidi aga Irboska juba varem tuntud olema kauba-teena, mis Läänemere rannast sise Venemaale, Bysanti, Samarkanti ja mujale siitkaudu läbi käis. Seda asjaolu tõendavad Araabia rahade ja muistsete asjade leiud, vanad hauad j. n. e. Ei saa ka oletada, et võõrsilt tulnud vürst oleks lahtisele paigale elama asunud, järelikult pidi Irboska kindlustatud koht või maalinn olema, vähemalt muudeti ta selleks, kui vürst siia asus.

Kuidas oli toleaege Irboska nimi? Vene dokumentides leidub tal umbes tosin nimetusi, nagu: Isbork, Isborsk, Isborsko, Isborovsk, Isboresk, Sbork, Sboorsk, Sborts j. n. e. Need nimed on aga kõik venemaigulised ja arvatavasti vist mitte vene keelsest nimetusest ümber tehtud. Öhtu-Euroopa vanades kirjades ei tule Irboska nime ette. Aga et ta eestlaste maal asus, pidi tal ka eestilaadiline nimi olema. Öpetlane Schlötser arvab, et ta nimi vanasti ehk Isaburg olnud, millest venelased Isborsk teinud. Oma oletust Schlötser ei põhjenda. Kui maakoha ise-loom ta nimega kokkukõlasse viia, võiks ka veel mõni teine oletus teha ja see oleks minu arvates tõenäolisem. Siinse ümbruse mäGINE maastik, ürgorud kristallsete järvede, oru kallastelt väljavoolavate ja kohinaga kõrgelt järve langevate allikatega võis olla kohaks, kus enne Truvori tulekut asus püha hiis. Pole ju saladus, et usk ja riigivõim on alati käsikäes töötanud ja lahutamatult rahva üle valitsenud. Valitseja isik on igal ajal, nii kaugele kui ajalugu ulatab, harilikult surelikust kõrgem ja püham olnud. Teda on alati salapäralise looriga ümbritsetud. Enese isiku saladuslisemaks muutmiseks asus ehk uus, kaugelt üle mere kutsutud vürst hiiemäele või sinna ligidale elama. Julgeoleku eesmärgiga laskis ta enese eluaset kindlustada, mida tema kaaslased skandinaavlased kindluseks, borg, hakkasid kutsuma, kuna kohaline rahvas kohta hiieks nimetas. Nii võis sündida nimi Hiisborg ehk hiiekants. Sellest Hiisborgist tekkiski venelaste Isborsk ja muud selle nime teisendid. See oletus oleks minu arvates õigem kui Isaburg. Et eestlased hiljem kohta, võib olla, mõnesuguste olude tõttu teistiti, s. o. Ir-

borskaks hakkasid kutsuma, sel pole tähtsust. Tuleb ka mujal ette, et võõrad kutsuvad maakohta eestikeelse nimega, kuna eestlased ise teda võõrakeelse sõnaga nimetavad, näiteks Koorti asundus Järva-maal, mida venelased ja sakslased Kivi-saareks kutsuvad.

Nagu kronik Nestor nimetas, surnud vürst Truvor kahe aasta pärast, s. o. umbes 864. aastal ära. Rahvajutu järele maetud ta siiasamasse Irboskasse. Veel tänini leidub siin ümbruses künkaid, mida kohalik rahvas Truvori kalmudeks kutsub.

Pärast Truvori surma ei kuule meie umbes 370 aasta jooksul Irboskast enam midagi. Venelaste sõjakäikudel Eestimaa-le Jaroslavi I ajal, a. 1030, kui Tartu nimi teatavaks saab ja Mstislavi ajal 1116. a., kes eestlaste maalinna Otepea vallutanud, ei tule Irboska nime ette. Niisama ei nimetata teda ka eestlaste suuremal sõjakäigul Venemaale 1177. aastal. Alles 1233. aastal saab ta tähtsaks võitlustes sakslas-tega, s. o. pärast seda, kui sakslased verises heitluses eestlased alla olid heitnud. Nüüd püüdsid nad võidetud maa-ala veel enam ida poole laiendada ning algasid sõjakäike Venemaa vastu.

Sel ajal esineb Irboska, nagu ajaloo andmetel arvata võib, kindlustatud koha-na, arvatavasti kaasaegse kindlusena — maalinnana, ja näib olevat tähtis strateegiline punkt. Aastal 1233 tungis esimene Maarjamaa ordumeister Balke tema kallale ja võttis ära, kuid peagi kihutasid Pihkva venelased sakslased sealt välja. 1240 ja 1242 kordus samane lugu. Siis tuli Novgorodi vürst Aleksander Nevski Pihkva meestele appi ja aitas Irboskast rüütlid välja lüüa. 1269 oli jällegi sõda Novgorodi meeste ja sakslaste vahel. Ordumeister Otto v. Bodenstern vallutas Irboska ja tungis juba Pihkvalegi kallale, rüüstates ümberkaudist maad. Siis tulid pihkvalastele Moskva ja Novgorodi väed appi ja tõrjusid sakslased tagasi.

Alaliste sõdade ja rüüstamise läbi tehti Irboska mitu kord maatasa, kuid venelased ehitasid ta igakord kui Pihkva eelse kindlustuse ikka jälle uuesti üles. Isegi vahest olevat tema asukohta vahetatud. Aastal 1323 oli ta juba nii ära purustatud, et kaotas sõjalise tähtsuse. 1330 ehitati ta praegusele kohale Sherovi (Sõõru?) mäele ja piirati müüri ja kraavidega.

Eestlaste viimasel vastuhakkamisel 1343. a. tegi Irboska vürst Jevstafi nagu tuleks ta eestlastele appi. Ta tungis Liivi-

Petseri Kaitseväeringkonna asutis.

Keskel K.-ringk. ülem kapten A. Martinson.

Petseri Kaitseväeringkonna asutis pühitses 8. veebruaril s. a. oma 10. aastapäeva (8. II 1919 — 8. II 1929)

maale ja löi, nagu Vene kroonikust loeme, Otepea juures „viis päeva ja viis ööd“ rüütlitega lahingut „hobustelt maha tulemata“.

Umbes samal ajal hakkasid venelased Baltimere rannikut oma mõjukonda tahtma, et sealt rahutuid naabreid välja tõrjuda. Sellest politikast said saksa ordumeistrid väga hästi aru ja püüdsid kõigi abinõudega venelaste kavatsustele vastu panna, esite piiriäärsete kindluste ehitamisega, pärastpoole lepingutega. Peaaegu samal ajal ehitati Ordu poolt Vene piirile Vasknarva, Kirumpea, Marienburgi ja Frauenburgi lossid ja püüti salaluure abil venelaste plaanidega kursis olla. Ühes sellega hoiti venelasi alalise sõjahirmu all ja saadeti tihtilugu sissisalku nende maale riisuma. 1348 oli jälle sõda ordurüütlike ja Vene-Leedu liitvägede vahel. Ühes lahingus sai väejuhataja, Leedu vürst Jüri, surma ja ta vägi põgenes Irboska kindlusesse varjule. 1368 piirasid rüütlid jälle Irboskat, kuid teda kätte ei saanud.

1472. a. olid Irboskal suured pidupäevad. Selle aasta suvel võtsid Pihkva maa-vaalitseja ja Moskva bojaarid siin tsaar Johann III pruuti Sophia't (Bysanti viimse kuninga tütre Paloleogide suguvõsast)

vastu, kes Roomast Tallinna kaudu Moskva reisis. Ta oli Konstantinopolist türklaste eest Rooma paavsti juurde põgenenud, kes tema Vene tsaarile, kui üheusulisele, mehele soovitas. Printsessi saatis uhke ja rohkearvuline saatkond greeklasi ja itaallasi.

1501. a. tungis magister Valter v. Plettenberg nelja tuhande ratsaniku ja mitme tuhande jalamehega Pihkvamaale. Kilomeetrit kümme Irboskast tuli tal venelastega Sääritsajõe ääres lahing, kus venelased kaotasid ja Irboska kindlusesse varjule jooksid. See sõjakäik on veel selle poolest tähtis, et tema kestvusel sakslased venelaste vastu esimest korda uued tulirelvad, suurtükid, tarvitusele võtsid. See tundmata laskeriist tekitas ebausklikkude venelaste seas suurt ärevust ja aitas rüütlike võidule kaasa. Järgmisel aastal purustati suurtükitulega Irboska kindluse müürid. Sakslased rüüstasid tol korral peaaegu terve Pihkvamaa ära ja tulid alles siis sealt tagasi, kui nende vägedes kõhutõbi möllama hakkas.

1510. a. liidetakse Irboska ühes Pihkvamaaga Moskva riigi külge. Liivimaa sõja ajal 1569 võtsid Leedu väed tema mõneks ajaks oma alla kuid jätsid hiljem

maha. 1581. a. langes ta Poola kuninga Stephan Batory kätte, kes järgmisel aastal rahulõpingu põhjal ta venelastele tagasi andis. Venemaa suurte segaduste ajal, 1607. a., võtsid kord streletsid tema oma kätte ja panid rahva Vale-Dimitrile truudust vanduma. Sedasama tahtsid nad ka Pihkvas läbi viia, kuid ei õnnestunud. 1611. a. päästsid tugevad vallid Irboska Poola väejuhi Aleksander Lissovski ratsasalkade käest.

Põhjasõja ajal ootasid venelased siitpoolt Karl XII kallaletungi. Selleks kohendati vana Irboska kindlust ja Petseri kloostrit, kui Pihkva eelsefõ kindlustusi.

1708. a. loeti Irboska Ingermanlandi (praeguse Leningradi) kubermangu külge. 1719. a. sai ta Pihkva provintsi maakonna linnaks. 1777. a. nimetati ta maakonnata linnaks. Sellest ajast hakkab ta tähtsus

langema ja hiljem kaotab ta isegi linna nimetuse. Praegu on ta lihtne Irboska küla. Valga—Pihkva raudtee ehituse ajal ei pandu teda ka enam tähele; asutati küll tema nimeline jaam, kuid kilomeetrit kümme eemale.

Irboska poliitilise tähtsuse langedes hakkas möödunud sajandi lõpul tõusma ta majandusline tähtsus — nimelt ta ümbruses leiduvate rikaste gipsilademete pärast.

Ka meie tunneme Irboskat mitte ainult kui tähtsat asulat Vabadussõja lahinguväljadel, vaid ka kui gipsirikka raioonj tsentrumi Riigi kagu piiril.

M ä r k u s: Kirjandus: B. Russov — Liivimaa kroonika I. ja II. jagu, K. Leetbergi tõlge. L. Arbusov — Grundriss der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands, F. Brockhaus ja J. Jeiron — Entsiklopödia. H. Prants — Soomesugu rahvad Veneriigi rajamisel.

Vabadussõja mälestusi.

Jooni ja muljeid „Välja patarei Nr. 7“ elust-olust nii kui nad 10. aasta pärast minule paistavad.

August Kitzberg.

Tulin kodumaale Soomest veebruarikuul 1919. a. ühes soome vabatahtlikkudega. Kui endine suurtükiväelane ilmusir suurtükiväe valitsusse, kus mind vastu võttis väga energiline lipnik K i r s c h b a u m. Ta määras mind otsekohe kohale — Tagavaraväe patareisse Afrika kasarmutesse. Paari päeva pärast tuli uus korraldus, ilmuda leitnant Joh. R Emmeli käsutusse, kes sealsamas kasarmus, ainult II korra peal, uut patareid vormeeris ühes leitnant Terras'ega. Viimane, kui jurist, viidi aga enne patarei valmisvormeerimist riigi kõrge koha peale, ning leitnant R Emmeli ähvardas üksinda jäämine. Selle tõttu oli ta ka väga rõõmus, et vähemalt uus kaaslane leidis.

Mäletavasti oli patarei vormeerimine lõpukorral, sest inimeste ja osalt ka hobuste komplekt oli käes — puudusid ainult suurtükid. Mõni päev hiljem selgus ka, et meie ikkagi suurtükid saame — ja millised veel, tuliuued inglise haubitsid! Viimased olid just päralt jõudnud ning neid seati kokku Sadama tehastes, kus neid imeloomi ka vaatamas käisime. Üldine otsus oli, et saame „kuradi vahvad riistad“. Suurtükikidega koos oli terve komplekt igasugu keelulisi riistapuid, milledest kõik väga vähe

teadsime. Nende väljapakkimise ja korraldamise juure oli kutsutud ka eriteadlane — kapten Lepp, kuid ka temal tuli pead murenda mõne seni nägemata instrumendi kallal. Viimaks saadi aga raskustest üle ning saabus päev, kus patarei oli valmisvormeeritud, olgugi, et puudus veel paljugi.

Enne väljasõitu prooviti suurtükke, milleks Valdeki sõideti. Sinna oli ilmunud ka kõrge ülemus polkovnik Terras'ega eesotsas. Arvan, et tundsin kõik momendi tähtsust. Kapten Kool, kui inglise kapten, võttis siis ka tulejuhtimise inglise suurtükkest enda peale. Kui kõik valmis oli, kõlas kapteni mehine „tuld!“ — ning kahur sülitas endast tubli portsu tuld välja. Kuulasime suure uudishimuga, kuidas taeva all suure müra ja käraga veeres 100-naelaline — ning kadus. „Näh, ei lõhkenud!“ tuli kui ühest suust. Katsuti veel kord, kuid samade tagajärgedega. Vaadati siis pomme eest ja takka ning otsustati veel korra õnne proovida. Kõik kohalviibijad ootasid hinge kinni hoides pommi lõhkemist, kuid kaua sa ikkagi hinge hoiad — pomm ei lõhke!

Asja selgitamiseks sõitis polkovnik Terras linna, et sõjaministeeriumi inglise keele tõlgilt selgust muretseda sedelikeste

kohta, mis pommikastis leidusid. Ka see ei annud midagi uut, sest tõlk seletas vist, et need on vabriku sedelikesed. Tagasi jõudes arutati veel korra rasket ülesannet ning siis otsustati pommil otsast ära kruvida raudpeakest. Mõni moment hiljem kõlas kauguses raudmüraka lõhkemine. Seega olime kartusest üle, et pomm võib torus lõhkeda, kui tal peake otsast ära kruvitud. Kui veel paar pauku oli tehtud, siis lõpetati laskmine heade tagajärgedega — sest nüüd oli vähemalt täpselt teada, kuidas laskmist korraldada.

Järgmine päev oli väljasõiduks määratud. Tundes sündmuse tähtsust, otsustati viimane õhtu üheskoos mööda saata. Seks valisime „Estonia“, kus mingisugune piduõhtu oli korraldatud. Määratud ajal oli terve patarei juhatus kohal — ülem — n.-leitn. Johan R e m m e l, vanem ohvitser — n.-leitn. Hugo V e l l i g, noorem ohvitser — lipnik August K i t z b e r g ja patarei asjaajaja — s. ametnik Hans K i p p e r. Sel õhtul õppisime üksteist rohkem tundma, sest H. Vellig oli vaevalt paari päeva eest Lätist tulnud. Nüüd puhkab H. Vellig juba mõnda aastat maamullas, kuna teised eraellu tagasi pöörasid, kaasa viies tunnet, et nähtud vaev ja isamaa armastus krooniti vääriliselt Tartu rahulepinguga.

Järgmisel hommikul laadisime patarei Balti jaamas rongile ning alustasime liikumist vastavalt ettekirjutusele, ilma et esialgu oleks teadnud, kuhu meid saadetakse ja kas polnud see lõpuks ükstaspuha? Tähtis oli ainult see, et tuju ja tahtmine olid head, olgugi, et patarei seisukord palju soovida jättis: ohvitseridel polnud isegi revolvreid. Terves patareis oli ainult üks revolver, ja sellegi saamine oli väga omapärane. Nimelt nägin ma veidi enne väljasõitu Vana-Posti tänaval antikvariaadi aknal üht saksa automaat-püstoli. Pöörasin kohe Varustusvalitsuse ülemale poole ja palusin laskeriista revkireerida. Peagi oli „Revkireerimise komisjon“ koos — ja revolver minu taskus.

Teel saime teada, et peame Võru linna sõitma. Pärast 2400 sõitu jõudsimme pärale, kust eest leidsime purustatud jaamahoone — esimese pillliku näite sõja hävitustööst... Siit peale algas patareil uus elu.

Brigaadi staabist saime käsu liikuda Nursi mõisa leitnant Sternbecki juure, kes seal Tallinna kaitsepataljoniga fronti pidas.

Kahurite kohalejõudmine võeti suurte

juubeldustega vastu, ja leitnant Sternbecki soovil seati patarei otsekohe positsioonile.

Mõni minut hiljem kõlasid läbi õhtuse vaikuse esimesed tulised tervitused meie punasele vastasele. See oli umbes 20. märtsil 1919. a. Sellest päevast peale tuli pea igapäev tulistada vaenlase üht või teist positsiooni, tuli patareiga liikuda Nursist Rõuge alla ja mujal. Tihti peale tuli sügava lume tõttu patareid inimeste abiga edasi veeretada. Patarei ilmumine ergutas jalaväge ja selle tõttu muutus ka viimane elavamaks. Peagi oli vaenlane Rõugest välja löödud ning meie kolisime ühes leitnant Sternbeckiga sinna, kuid hiljem pidime sealt jälle Nurssi tagasi kolima.

Suure laskmise peale läksid meil suurtükkide sabad — sahad — logisema ning meil tuli ajutiselt liinilt Valka sõita, kus raudteetehastes viga äraparandati.

Kevade tulekuga muutus meie elu-olu tunduvalt. Tallinna kaitsepataljon oli kadunud ning tema aset täitis 8. polk. Et see polk koosnes mobiliseeritud võrulastest ja teistest rahulikkudest inimestest, siis tuli polgu ülemal kõik oma jõud ja osavus kokku võtta, et fronti pidada.

Maikuu algul asus 8. polgu kaitseõhiku 1. polgu I pataljon kapten Pajusson'iga eesotsas, kes osaliselt (või tervelt) rinde üle võttis.

Kuna päevad igavaks kippusid minema, siis avaldas kapten Pajusson soovi midagi ette võtta — vähemalt omale paremad seisukohad muretseda. Selleks tuli eeltööd teha. Kapten Pajusson palus tule alla võtta Kingisepa ja Saarlase talud, kus vaenlane kaevikud oli kaevanud ja kuulipilduja üles seadnud. Koos kapten Pajussoniga ja 4. roodu ülemaga kapten Jaan Kurvits'iga läksime 4. roodu kaevikutesse, kust vaenlase positsioon hästi paistis, ning avasime tule. Meie patarei seisis Võru-Rõuge tee peal, umbes kilomeeter maad Võru poole Rõuge kirikust. Kuna seismisest hirmu oli tekkinud tegutsemiseks, siis näidati suurt agarust üles — mis aga hoopis ootamata tagajärgi andis. Vaevalt saime patareisse tagasi, kui üle pea vinges vaenlase „kolmetolliline“!

„Tohoo — kurat!“, tuli kui ühest suust. Tehti korraldus — inimesed hobustega laiali.

Nüüd hakkas vaenlase pomme kui küluse sarvest sadama. Üks neist langes kaerakottide vahele, mis üsna suurtükkide lähedal seisid, ja paiskas kotid laiali — ainult laiali, ilma et ükski kaeratera oleks kaduma läinud. Vaatamata vaenlase paa-

ritunnilise „summimise“ peale, ei olnud meil ühtki õnnetust.

Alles pimedada tulekuga jättis vaenlase patarei meid rahule — vist kindlas usus, et meist pole muud järele, kui märg koht.

Nüüd selgus ka põhjus, miks vaenlane oli meid nii täpselt tabanud. Meeste suure agaruse juures ei pannud keegi tähelegi, kuidas iga pauguga suurtükk tagasi põrgates, suure tolmupilve üles keerutas — seda märkas vaenlane kõrgetelt Viitina positsioonidelt ning avas tule. See oli esimene ja viimane kord terve Vabadussõja ajal, kus juhus oli näha venelaste ilusat laskmist.

Mõni päev hiljem telefoneeris kapten Pajusson ja palus meist kedagi enda poole, seletades, et temal olevat midagi päris kenat asja. Mõtlesime, et ehk on ta viimati konjakit saanud, nagu ta korra rääkis. Mina, kui noorem ja käbedam, sõitsin kohe vaatama. Kapten seletas, et nüüsgust head asja temal küll kahjuks ei ole — annaks Jumal kui Vabariigi omagi saaks! — aga selle eest olevat temal kõva plaan: maksku mis maksab punased välja lüüa ja omale paremad positsioonid muretseda. Kartis ainult, et võib kohtu alla langeda, kui plaan ei õnnestu, sest kõrge ülemuse käsku pealetungiks ei olevat. Aga katsume siiski! Andku meie patarei üks 10 särakut — ning siis löövat tema mehed vaenlasele kuklasse. Leppisime kokku, et täpsalt kell 0200 avab patarei tule ja annab ainult 10 pauku, mille järele tema mehed, kes pimeduse katte all vaenlasele seljataha lähevad, vaenlase kaevikutest välja löövad.

Täpselt kell 0200, kui päikese esimesed kiired tervitasid jumalikku kevade hommikut, kajas läbi metsa raskekahuri hoigamine, millele vastasid hirmunud varesed...

Kui kahur vaikis, hakkas kaugelt kostma kuulipilduja närviline ta-ta-tat.

Hommikul umbes kella 0800 ajal ilmusid patareisse tagasi maakuulajad, kes olid saadetud jalaväe juure sideks. Mehed särasid ning kandsid endaga mingisuguseid kompe. Selgus, et kapten Pajussoni kartus oli asjata olnud ning katse hiilgavalt õnnestunud. Vaenlane oli põgenedes isegi seljakotid maha pillunud, mis siis meie meestele „soomuseks“ langesid. Ka patarei mehed olid jalameestega koos „soomust“ teinud ning neil oli õnne olnud, sest peale hariliku sõduri kraami leidus kottides ka vene tubakat, — seda kallist ainet, mille eest nii mõnigi mees teinekord nõus oleks olnud kas või oma hinge õnnistust

ära andma. Sarnase kalli „soomusega“ võidi juba uhkustada ja ka sõpru kostitada.

Meie patareist veidi ees „klähvis“ kapten Roska kerge patarei, mis oli ka meie appi saadetud. Kuna meie esialgu oma ülesande olime lõpetanud, siis said patareid kõrvuti asetatud, sest kergel patareil näis üksi raske olevat vaenlast välja lüüa hästikindlustatud künkalt, mis Viitina mõisa ees asus. Iga jalaväe katse ligineda, võeti sealt ägeda kuulipilduja tule alla. Kerge- ja raskepatareide koostöö andis tagajärgi. Nähtavasti oli ise saatus meie poolt. Kurja kuulipilduja pessa langes üks raske pomm, mis lõpetas vastupanu. Kui ma tunni poolteise pärast kohale jõudsin, siis leidsin eest kaunis hirmuäratava pildi — ümbruskond oli inimeste kehaosadega „üle külvatud“; sammu 10 eemal leidsin sarapuupõõsa otsast kellegi õnnetuma peanaha... üks punaväelane oli keskest kui noaga pooleks lõigatud, samutigi kui tema taskus leiduv rahatask, nagu seda väljaselgitas keegi minule tundmata „soomuseotsija“.

Nähes, et peale püssi- ja kuulipilduja linte midagi ei leia, ja, nähtavasti ka häbenedes üleliigseid silmi, tähendas sõdur: „Eks sel pommil, kuraskil, ole ikkagi jõudu küll,“ ja ta kindlasti ei eksinud.

See oli ilus päev, ja seda mitte üksnes meil osavõtjatel, vaid tohin arvata, ka terrel Eestil, sest siis algas meie Vabadussõja üks hiilgavamatest lehekülgedest — Lõuna-Eesti ja Läti puhastamine punastest jõududest ning sini-must-valge lipu püstitamine Düüna ääres. Ka väljapatarei nr. 7 tegi selle sõjakäigu kaasa. Kuna vaenlane taganes kiirelt, siis tuli ka meil väga rutata. Üldist head tuju tõtsid lõpmata head ilmad ja Lätimaa õitsevad aiad, mis tihtipeale endast kujutasid suurt lillepõõsast.

Patarei liikus esialgu koos taanlastega. Mõned kilomeetrid Marienburgist Võru poole olid punased suure silla ära põletanud, mille tõttu patareid ähvardas maha jäämine. Kuid Marienburki tuli iga hinna eest jõuda. Kurja käsuga said siis küla inimesed kokku aetud ning sillale, mis kilomeetrit poolteist allapool seisis, vaiad alla taotud. Suurte raskustega pääsesime viimaks ikkagi takistustest üle ning jõudsime õhtu eel Marienburki.

Õhtu hiljem oli Marienburgi lossis „sõjanõukogu“ koosolek rittmeister Jonsoni juhatusel, kust ka minul oli au osavõtta. Otsustati vaenlast taga ajada värsked jäl-

gi mööda, kuni ta pole mahti saanud seisma jääda. Et tervet rasket patareid tülikas oleks vedada olnud, siis lepiti ühe suurtükiga. Teine pidi Marienburki puhkusele jääma.

Järgmisel hommikul asusime puhkanutena teele. Liikuda tuli võrdlemisi headel tingimistel, sest teed olid head ja „Läti kilomeetrid jämedad ja lühikesed“ — vastandiks meie omadele, nagu seda arvas patarei naljahammas — jõukas peremees Mulgimaalt.

Kiire liikumine viis meid iga tunniga kaugemale oma baasist — Marienburgist, kuhu meil jäi ka voor. Selle tõttu muutus liikuva patarei osa moonaga varustamine väga raskeks, sest tihtipeale tuli moonavedajatel liikuvat lahingu osa kahuri jälgi mööda otsida. Teiseks suureks takistuseks oli puudulik varustus, peaaesjalikult jalanõudes, sest pikk rännak oli mõnegi mehe saapad purustanud ja sellepärast tuli neil pea paljajalu „litsuda“.

Kuid vaim oli valmis ja selle tõttu saadi ka liha nõtrusest kergesti üle. Meil kõi-

gil oli üks tung — jälgida vaenlast! Ja seda tegime kuni viimaks Düüna vastu tuli. Rittmeister Jonsoni korraldusel muretseti Eesti lipud ja tõmmati need Kreutzburgi linna ja jaama üles. Ka üle Düüna, Jakobstadt'i, tõmmati Eesti lipp.

„Vaat, kurat, kuhu tuleks Eesti piir õige välja lüüa!“ — tähendas sel puhul patarei vanem maakuulaja taluperemees Öunapuu. Kuigi meist keegi seda ütelist tõsiselt ei võtnud, tundus temas siiski kõigi tarvis midagi omast, kokkuvõtlikku, mis umbes tähendas — „vaadake, nii kaugele oleme jõudnud, et meie lipud isegi Düüna kaldaid ehivad, — ja see laseb uskuda, et tehtud töö väärikselt kroonitud saab“....

Lõpetan sellega, võib olla võtab mõni teine vaevaks kirjutada suurematest tegudest, peadpööritava panevast vahvusest, kuulidest, läbilastud sinelistest jne. — lühidalt kõigest sellest, mis sõjas, kus kangelased end saanud väljendada, ette tuleb.

Minul, kui eraisikul ja eluvaatlejal, jäid aga siin toodud momendid paremini meele.

Sõjaväelisi teateid.

Rahvusvahelised suusatamise võistlused Poolas.

5.—10. veebr. s. a. korraldab Poola suusatajate liit rahvusvahelised suusatamise võistlused. Võistlused peetakse Krakovi ähkedal Zakopanes, Tatra mägedes.

Võistluste viimasel kolmel päeval, 8., 9. ja 10. veebruaril korraldatakse seal samas rahvusvahelised sõjaväe suusatamise võistlused. Senini on võistlustele üles annud Tshehhoslovakkia, Rumeenia, Saksamaa, Prantsusmaa, Norra ja Soome. Olla loota veel teiste riikide osavõttu.

Zakopane maastik on suusavõistluseks väga kohane. Ta kujutab enesest mäeahelikkude rägastikku sügavate orgudega. Üksikute mäeharijade kõrgus ulatab seal 1400—2500 meetrini. Kõrgete mägede rägastik nõuab võistlejatelt suurt oskust ja vastupidavust.

Meil, kus kõrged mäeharjad peaaegu puuduvad ja lumevaene talv hariutusvõimalusi minimaalsuseni piirab, tuleb tahtmatult osavõtust loobuda. L—ks.

Rahvusvahelised vehklemise võistlused Ungaris.

28. maist kuni 2. juunini s. a. korraldab kuninglik Ungari Armeed Budapestis rahvusvahelised ohvitseride vehklemise võistlused. Võistlustest võivad osa võtta kõik Euroopa kaitseväge tegevas teenistuses olevad ohvitserid ja sv. ametnikud.

Võistluste kava:

1. Rapiir (fleuret) komandodes.
2. Spaaga (épée) komandodes.
3. Spaaga (épée) individuaal.
4. Espadron (sabre) komandodes.
5. Espadron (sabre) individuaal.

Võistlused peetakse rahvusvaheliste vehklemiste määruste järele.

Igal rahvusl on lubatud võistlustest osa võtta: 8 esindajal individuaal-alal ja 6 esindajal komandodes. Osa võivad võtta ainult asjaarmastajad sportlased, mitte elukutselised.

Auhindades antakse komandodele au-rahad (medaljonid) ja individuaal-võistlejatele au-rahad ühes väärtuslike auhindadega.

Võistlustest osavõtjatel on korter ja

üalpidamine kogu võistluste ajal tasuta võistluste korraldaja komitee poolt.

Meie kaitsevägi saadab võistlustele kaks esitajat. L-ks.

Talvised õppused ja suuskade kasutamine Norra sõjaväes.

Norras, suusaspordi õigel kodumaal, hakati pidama järjekindlaid talviseid õppusi suuskadel alles kõige viimasel ajal. Viimase saja aasta jooksul oli see ala jäetud hooletusse. Kuid sellevastu oli Norral 18. sajandil kuus suusatajate kompaniid, kuhu pääsemiseks iga sõdur pidi läbi tegema katsed ja kus peeti erilisi talviseid õppusi.

Vahil.

Nüüd on sellel alal põhjalik pööre teostunud. Süstemaatiliste taliste õppustega tehti algust 1918. aastal. 1927. aastal esimest korda ohvitserid ja allohvitserid kõikidest väeliikidest koondati „talvekooli“, nagu nüüd nimetatakse iga-aastasest õppekursust. See „talvekool“ annab iga aasta teatava arvu juhte, kes on kindla õppekava järele ettevalmistatud instruktoriteks. Instruktorid, tagasi jõudes oma garnisonidesse, juhivad suusaõppusi väeosades.

„Talvekooli“ harjutusi peetakse viimastel aastatel Hvalsmöen'is, umbes 50 km kaugusel Oslost. Suusaõppuste kõrgemaks juhiks on major Quale, Norra suusaspordi arendamise ühingu esimees ja kahtlemata suurimaid autoriteete suusasõidu ja sellega ühenduses olevate küsimuste alal.

Suusaväeosade ettevalmistamine nõuab mitte ainult suusasõidu oskuse äraõppimist, vaid ka terve rea teiste küsimuste lahendamist. Viimastel aastatel on tehtud palju katseid mitmesuguste varustuse ja riistuse esemetega, mis

oleks kohased väga muutlikkudes ilmastiku ja maastiku oludes. Nimetada võiks major Quale poolt konstrueeritud suusataüüpi, mis lootsi täielikult rahuldada. See uus sõjaväe suusk, mida võib ka tarvitada üldise suusana, kannab hästi sügaval lumel. Tema hästi arvestatud suuruse vahekorrad soodustavad sõidu kiirust ja raskus on tagasihoidlikkudes piirides hoitud. Kapten Thar Dahl konstrueeris üksiku mehe jaoks määratud keeduaparaadi, mis viimaste talviste õppuste ajal telkides õõbimisel tarvitamisele tuli ja väga praktilisena osutus. Leitnant Henrik Brun on valmistanud alus-särgi, mida hariliku särgi all kantakse. See on valmistatud krobdest puuvillast ja koetud suurte silmadega, moodustades kandmisel särgi ja naha vahel paksu õhukihi. Selle tõttu teostub hea ventilatsioon, higi tekkimine väheneb, kandja ei lähe märjaks ja temal ei ole külmetamise ohtu. See alussärk on talvistel õppustel tarvitamisel. Külmetamised, mis varem talvistel õppustel palju raskusi tekitasid, on nüüd vähenenud.

Ka õpetatakse suusasõitu hobustega, kusjuures üks ratsanik veab mitut jalaväelast suuskadel. Lumisel maastikul on sellel suur tähtsus, võimaldades tarvilikku punkti kiiresti viia jalaväe suuskadel.

Hvalsmöen'i õppustel viibib harilikult ka kuningas Haakon, jälgides harjutusi, olles ise suuskadel. Kroonprints Olav, kes sõjaväes kõik aasmed tegelikult läbi teeb, on meister suusaspordi alal. A. K.

SSSR'i sõjaväe liikuvad varustuse tagavarad.

1. Liikuvad toidu tagavarad.

Sõjaajal on ettenähtud järgmised liikuvad toidu tagavarad:

- rügemendi tagavarad:
  - kantav tagavara;
  - voorisveetav tagavara;
- diviisi tagavara, mis veetakse diviisi toiduainete transpordis;
- corpuse tagavara, mis veetakse corpuse toiduainete transpordis.

Eriti suurt rõhku pandakse rügemendi kantava toidu tagavara olemasolu peale. See kindlustavat katkestamatu toitlustamise lahingus ja muudel juhtudel, kui voor ei pääse ligi rügemendile.

Liikuvate toidu tagavarade normid on järgmised: (Vaata tabel lk. 109.)

Diviisi ja corpuse transpordis leiba harilikult ei peeta, vaid on ainult ettenähtud vankrid, missugused võiksid tarbekorral üles tõsta tabelis toodud leiva normid.

Rügemendi vooris toidu ratsioonid veetakse kõikide koosseisus ettenähtud inimeste peale. Diviisi transpordis 15 tuhat mehele ja corpuse transpordis 48.000 mehele.

Ainete nimetus	Rügemendi		Diviisi	Korpuse	Kokku
	kantav.	veetav.			
	P ä e v a r a t s i o o n e				
Leib	1	1	2	1	5
Kuivikud	1	1	2	1	5
Tang	—	2	4	2	8
Sool	2	2	4	2	10
Tee	2	2	4	2	10
Suhkur	2	2	4	2	10
Lihakonservid	1	—	—	1	2
Kuivatatud keeduvili	2	2	2	1	7
Tubak	1	—	—	1	2
Kaer	1	2	2	1	6

Peale selle mahutatakse väliköögile ühe päeva norm rasvaaineid, nisupüüli, keeduvilja jne.:

Iga kompanii, eskadroni või patarei peale üldkaalus . . . . . 16 kg.
iga vähema üksuse peale . . . . . 8 kg.

Kaeru rügemendi voor veab kõikide koosseisus ettenähtud hobuste peale. Diviisi transport veab kaeru 6000 hobusele ja korpuse transport 20.000 hobusele.

2. Liikuvad laskemoona tagavarad.

Püssi ja kuulipilduja padrunitid. On ettenähtud järgmised padrunitite tagavarad:

- a) Rügemendi tagavarad:
— kantav tagavara;
— voorisveetav tagavara.
- b) Diviisi tagavarad:
— püssi-kuulipilduja pargis veetav tagavara;
— püssi-kuulipilduja transpordis veetav tagavara.

Iga püssiga varustatud sõdur kannab:
jalaväes . . . . . 120 padrunit
ratsaväes . . . . . 40 „
teistes väeliikides . . . . . 40 „

Rügemendi voor veab iga püssi peale:

jalaväes . . . . . 120 padrunit
ratsaväes . . . . . 111 „

Jalavägi kasutab padrunitite vedamiseks ühehobuse padrunitikaarikuid ja kahehobuse vankreid (1884. a. tüüp). Iga kompaniil on kaks kaarikut. Padrunitikaarikule mahutatakse 6000 padrunit ja kahehobuse vankrile 15.000 padrunit.

Ratsavägi veab padrunitid kahehobuse padrunitikaarikutel ja kandesadulatel. Kaarikule mahutatakse 14.400 padrunit ja kandesadulale 1000 padrunit.

Kuulipildujate ja nende padrunitite vedamiseks on kompaniil üks kahehobuse vanker. Iga raskekuulipilduja jaoks vee-

takse 9000 padrunit ja kergekuulipilduja peale 4.500 padrunit.

Püssi-kuulipilduja pargis ja transpordis veetakse padruneid diviisi kahepäevase tarviduse piirides (ä 1 päev).

Suurtükide laskemoon. On ettenähtud järgmised laskemoona tagavarad:

- a) patarei tagavarad:
— lahingosa tagavara,
— patarei varu;
- b) diviisjoni tagavara, mis veetakse suurtükiväe pargis;
- c) diviisi tagavara (kergesuurtükiväele), mis veetakse diviisi suurtükiväe ülema käsutuses olevas suurtükiväe transpordis;
- d) korpuse tagavara (raskesuurtükiväele), mis veetakse korpuse suurtükiväe ülema käsutuses olevas suurtükiväe transpordis.

Patarei lahingosa tagavara jaguneb omakorda kahte ossa:

— puutumata tagavara, mis on mahutatud eelikule ja jooksev tagavara, mis on mahutatud kuulikasti.

Suurtükid ühes eelikutega ja ühe kuulikastiga iga suurtüki juures moodustavad patarei lahingosa. Teised kuulikastid kujundavad patarei arvu.

Patarei tagavarades on kokku:

- iga 3[“] suurtükile . . . 212 mürsku
— iga 48[“] haubitsale . . . 114 „
— iga 42[“] suurtükile . . . 147 „
— iga 6[“] haubitsale . . . 88 „

Suurtükiväe pargis veetakse:

- 3[“] suurtükidele . . . 1 tuleüksus
— 48[“] haubitsatele . . . 1 „
— 42[“] suurtükidele . . . 4/3 „
— 6[“] haubitsatele . . . 2/3 „

Suurtükiväe transpordis veetakse:

- 3[“] suurtükidele . . . 1 tuleüksus
— 48[“] haubitsatele . . . 1 „
— 42[“] suurtükidele . . . 4/3 „
— 6[“] haubitsatele . . . 1 „

Tuleüksuseks loetakse:	
— 3" suurtükile	200 pauku
— 48" haubitsale	150 "
— 42" suurtükile	100 "
— 6" haubitsale	100 "
Suurtükilaskemoona vedamiseks kasutatakse suurtüki eelikuid, kuulikaste ja	

kahehobuse	vankreid.	Mürske	laaditakse:		
		3"	6"	42"	48"
— eelikule	36 tk.	12 tk.	— tk.	— tk.	
— kuulikasti	88 "	34 "	49 "	22 "	
— 2-h. vank.	48 "	8 "	20 "	18 "	

Sõjakirjandust.

Saksamaa.

Militär-Wochenblatt nr. 21 — 4. XII. 1928.

Artiklis „Tõeliku sõja nägu“ anonüüm autor püüab selgitada tulevikusõja õiget nägu — kas saab see olema manööver- või positsioonsõda. Arutluse aluseks on kindral v. Seeckt'ilt äsja ilmunud teoses „Sõduri mõtteid“ („Gedanken eines Soldaten“) positsioonsõja kohta väljendatud seisukoht, nimelt: „positsioonsõda on vastandiks õigele sõjale“, sest „tema abil võib materjalilt nõrgemat ennem ära kurnata, muredaks teha, kuid mitte iialgi teostada otsustavat hävituslahingut (Cannae K.), mis on juhile võidu taotlemisel eesmärgiks.“

Positsioonsõda Maailmasõja kogemustel oli ebameeldiv võitluseviis kui sõdivatele rahvastele nii sõdureile, sarnase sõdimiseviisi kordamist tulevikus ei soovita. Praegune rahuagegne sõjavägede väljaõpe pühendab tähelepanu peamiselt manööversõjale. Kas saab ära hoida tulevikus positsioonsõja tekkimist ainult sellega, et võitlejad teda ei soovi või juurduvad ta põhjused nii sügaval, et ta uuesti enese sõja algades paneb maksma? Nendel motiividel artikli autor avaldab huvitavaid mõtteid. Kas ei olnud liitlaste „hävitatav võit“ keskriikide üle siiski 4-aastase positsioonsõja saavutus. Kas oli Maailmasõja mõõdukas käivas võitluses üldse mõeldav üks suur hävitav lahing, võitutuov Cannae?

Autor tuletab meelde Tannenbergi lahingut (aug. 1914.), kus saavutati Vene sõjaväe terve II armee Cannae (hävitusvõit — K.), kuid sõja lõppu Venega see ei toonud. Tanneberg jäi vaid Saksa väele hiilgavaks võitluseepisoodiks Ida rindel.

Kui tuletada meelde sõjavägede ettevalmistust Maailmasõjaks, siis ükski neist (välja arvatud vahest Vene ja Serbia väed) ei olnud kui vaimliselt nii materiaalselt ettevalmistatud positsioonsõjaks. Kui sarnane siiski tekkis, siis arvati, et olukord on muutunud ebaloomulikuks. Kuigi Vene-Jaapani nii Balkani sõdades pealetung harilikult lõppes asumisega kaitsele, positsioonile. Mõõdunud sõdade õpiseid ei ole sageli võetud sarnastena nagu nad on, vaid neid on sageli koheldud kui ainult teatud oludest tingitud nähtusi, millised „loomulikkudel“ oludel ei kordu. Kesk-Euroopa riigid astusid Maailmasõtta eesmärgiga hävitada otsustava lahinguga vaenlase võitlusejõude (relvastatud jõude). See ei teostunud. Pealetungijad märkasid kohe, et raskesti oli teostatav suurte massidega pealetung suurel maa-alal, kus vastane, ärakasutades tule mõju, võis

vähese arvuga teel tõkestada arvult suuremat pealetungijat.

Ei olevat õige arvamine, nagu oleks sakslaste õnnestunud Marne operatsioon kohe toonud võidu. Ka õnnelikule Marne'le oleks, võib olla, järgnenud positsioonsõda.

Vägede ettevalmistajad tulevikusõjaks soovivad manööversõda ja usuvad, et soov läheb täide. Otsitakse ja leitakse rahuajal ka selles suunas abinõusid.

Oletatakse, et hoida sõdijaid pooli manööversõja seisukorras peab väeliigid ja võitlusvahendid muutma kiiresti edasi asetata vateks. Seda võivat anda vägede mootoriseerimine. Arvatakse, et kiiresti ja igal maastikul liikuvall mootoriseeritud võitlusüksustel ei peaks tekkima tarvidus peatuda ja kaevada maasse.

Autori paradoksaalne seisukoht on, et just suur kiirus ja liikuvus viivad pikale ja venitavale võitlusviisile. Põhjendab seda esmalt ratsaväe tegevusega Maailmasõjas. Sest just ratsaväe kiire liikumisevõime ei pääsenud seal esile. Tank, soomusauto, veoauto esinesid võitlusvahenditena ka Maailmasõjas, kuid ei kiirestanud vaid aeglustasid võitluse tempot. Maailmasõjaaegne tank, olenedes siiski väga suuresti maastikust, võis esineda relvana ainult hästi ettevalmistatud positsioonsõja rünnakutes. Tanki uued (nüüdsed) kiirestiliikuvad tüübid on kohased juba ka manööversõjaks. Veoautod, olenedes küll teedest ja julgestusest, võivad aidata võitlejate kiiret kohale toimetamist. Kui arvestada sellega, et tulevikusõjas lennuvägi (mõlemate poolte) juba aegsasti vastase liikumise suuna ja liikuvad kolonnid kindlaks teeb ja ise, kui ka kaugelelaskja suurtükivägi, aegsasti mitmekümne km ette vastase lähenevaid jõude hakkab tulega hävitama, siis peavad lähenevad vastased aegsasti jätma teed ja harjutatud formatsioonides aeglaselt edasi nihkuma.

Ka tiivad ja seljatagune nõuavad erilist kaitset kiiresti liikuvates vägedes. Näiteks toob autor 1928. a. Saksa manöövrid Silesias, kus mootorratturite ühused mitmed korrad vangistasid vastase kõrgemaid (diviisi staap incl.) staape. Sellega seljatagune ja tiivad nõuavad erilist kaitset. Üldse nõuab suurte masside võitluse viimine plaanikindlat ja julgestatud tegevust. See aga ei suurenda, otse ümberpöörduvalt, vähendab võitluse tempot. Parema julgestuse annab pealetung. Kuid ei saa kõikjal pealetungida. Kuski, et koondada jõude löögiks, peab asuma kaitsele ja seda tegema aegsasti, et ära kasutada maastikku. Gaas tõkestab vastase kiiret edasilükkumist. Lennukid sunnivad vastast otsi-

ma peitmise ja moondamise abinõusid. Nõrgem pool asub loomulikult ettevaatlikule ja süstemaatilisele tegevusele, kasutades igal juhul oma tule mõju. Ka jõult tugevam pool on sunnitud süstemaatilisele tegevusele, et ärahoida ootamatusi.

Selle kõige põhjal tuleb oletada, et tegevuse tempo saab olema aeglane ja süstemaatiline ja võitlus omab positsioonsõja iseloomu.

Õigeks ei loe autor ka seisukohta, et maa-ala käeshoiul ei ole otsustavat tähtsust. Arvab, et just ümberpöörduvalt meie aja materjalile (tööstused, vili...) ja kogu rahva võitlustahtele rajatud sõda nõuab maa-ala käeshoidu.

Ei olevat sellepärast õige praegune sõjavägede ettevalmistamise suund manööversõjaks, lugedes ainult sarnast „õigeks sõjaks“. Tulevat arvestada ka tulevikus positsioonsõja

võimalusega. Iga sõdimiseviis on õige, mis vastase sunnib alistuma meie tahtele.

Clausewitz ei tunnud „õige sõja“ mõistet, küll tundis ta „absoluutse“ ja „tegeliku“ sõja mõisteid. Tegelik sõda on sarnane, millise meile ette dikteerivad olud, kõigile meie puüetele vaatamata oludest üle saada. Kui vaadata tulevikusõjale näkku, siis gaasile, lennukile ja mootoriseerimisele vaatamata, näeme selle näos (just nimetatud relvade mõjul!) tõelikke positsioonsõja jooni.

Peale eelpool refereeritud artikli on nr. 21. lähemaid märkmeid sõjaväe distsipliini, soomusvankrite ehituse, lennuväe arengu ja saksa sõdurite piiräärsetesse raioonidesse asundamise küsimuste üle. K.

Kaitseväe elu.

Piirivalve Lääne jaoskonna üleajateenijate kogu.

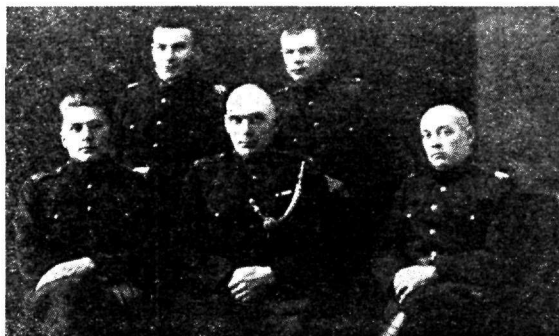
Piirivalve Lääne jaoskonna üleajateenijate kogu on asutatud 23. veebruaril 1928, mil peeti ära asutajate liikmete koosolek ja sellega pandi kogule alus. Ammu oli tungiv tarvidus keskkoha järele, mis oleks ühendajaks jaoskonna üleajateenijate vahel, kes elavad piirimööda laialipaisatuna 1500 km ulatusel. Kuid olukorra sunnil ei olnud seda võimalik varem teostada. Kogu asutamise teostamine nihkus surnult punktilt alles uue jaoskonna ülema määramise järele, kes asjasse elavust tõi ja seda igapidi õhutas ja toetas. Varsti pärast kogu asutamist astusid pea kõik jaoskonna üleajateenijad kogu liikmeteks ja nad on seni igapidi kaasa aidanud kogu tegevusele, niipalju kui siinses olukorras ja laiaulatuslises piirkonnas on olnud võimalik. Juulikuul pandi toime omavahelised spordivõistlused. Võistlused möödusid lõbusas meeolus ja mitmed võistlusest osavõtjaid said hiljem — augustikuul Tallinnas ärapeetud piirivalve esivõistlustel auhindade osalisteks. Augustikuul käesoleval aastal pandi alus kogu laenu- ja hoikussale, mis on leidnud kogu liikmete poolt elavat poolehoidu. Kassa võimaldab väikeste summade viisi rahaga kogu ja tarvilistel kordadel saada odavaprotsendilist laenu.

25. oktoobril l. a. peeti ära korraline üldkoosolek, millel otsustati:

1) asutada ränd-raamatukogu, mis järjekorras saadetakse Hiiumaale, Saa-

remaale, Pärnu, Läti piirile ja sealt tagasi Haapsallu;

2) igasse rajooni tellida üks ajakiri, mis pärast vastastiku vahetatakse;

Piirivalve Lääne jaoskonna üleajateenijate kogu juhatus.

Istuvad vasakult: V.-allohv. J. Leetsmann (juhatusesimees), v.-allohv. J. Karp (juhatusesimees), s.-am. V. Hiir (sekretär). Seisavad vasakult: Kapral A. Kuris (juhatusesimees), kapr. E. Helberg (laekahoidja).

3) spordi arendamiseks korraldada paar või võimaluse korral rohkemgi spordivõistlust, neist üks ära pidada talve lõpul ja teised suve jooksul;

4) laskeosavuse arendamiseks korraldada suve jooksul laskevõistlusi.

Nii kogu juhatus kui ka kogu liikmete seas valitseb kindel üksmeel üldkoosoleku otsuseid täielikult ellu viia, et kasvades ja kosudes asuda suuremate ülesannete täitmisele.

Praeguse kogu esimeheks on v.-allohv. J. Karp ja sekretäriks s.-am. V. Hiir.

V. H.

Sport.

Sport Narva garnisonis.

Narva garnisoni spordikomisjoni korraldusel peeti 13., 14. ja 15. detsembril 1928. a. poksi-, maadlus-, tõste ja vehklemise võistlusi. Võist-

lustest võtsid osa: 1. jalaväe rügemendist — 35, 4. üksiku jalaväe pataljonist — 8 ja 1. suurtükiväe grupist — 5 kaitseväelast.

Võistlustel tulid kohtadele ja omandasid auhindu.

	Keha kaal	Rebimine kahe käega	Tõukamine kahe käega	Surumine kahe käega	Kokku kigr.	Auhinnad
Tõstmised.						
K e r g e k a a l.						
1. Reamees Edgar Seeberg, 1. srtv. grupist . . .	64,5	75,5	106,0	73,0	254,5	Suur lusikas.
2. N.-allohv. Otto Ferchen, 1. jalaväe rüg. . .	64,0	69,5	90,0	69,0	228,5	Paberinuga.
3. V.-allohv. Mihail Ivanov, 4. üks. jal. pat. . .	55,0	66,0	85,0	55,0	206,0	Diploom.
K e s k k a a l.						
1. N.-allohv. Hilmar Kadak, 1. jalav. rüg. . .	74,0	88,0	105,0	70,0	263,0	Suur lusikas.
2. N.-allohv. Herman Liiv, 1. jalaväe rüg. . .	73,0	80,0	103,0	70,0	253,0	Võinuga.
3. Reamees Voldemar Järlet, 1. jalaväe rüg. . .	71,0	67,0	90,0	57,0	214,0	Diploom.
R a s k e k a a l.						
1. Reamees Voldemar Toom, 1. srtv. grupist. . .	80,5	82,5	102,5	69,0	254,0	Paberinuga.
2. Kapral Heinrich Kuusenthal, 1. jalav. rüg. . .	79,0	73,5	98,5	75,0	247,5	Võinuga.
3. V.-allohv. Aleksander Kõlu, 1. jalaväe rüg. . .	73,5	72,0	102,0	66,0	239,0	Diploom.

Rändauhinna „sportlase kuju“ väeosale, tõstmises, omas reamees Edgar Seeberg — 1. suurtükiv. grupist — kui parim tõstja oma keha-kaalus.

Nimetatud kuju tuleb 1. suurvtv. grupil kaits-
ta veel 1 aasta.

II. Maadlemises.

K e r g e k a a l.

1) n.-allohv. August Ernesaks, 1. jalav. rüg. (64,5*) — Suur lusikas; 2) reamees Oskar Harjo, 1. jalaväe rüg. (64,5) — tulemasin; 3) noor. Johannes Ambus, 4. üks. jal. patalj. (63,0) — diploom.

K e s k k a a l.

1) reamees August Sepsivart, 1. jal. rüg. (71,0) — juustunuga; 2) ream. Bernhard Laheberg, 1. jal. rüg. (72,5) — kahvel; 3) n.-allohv. Jaan Tui, 1. jal. rüg. (73,0) — diploom.

R a s k e k a a l.

1) reamees August Herne, 1. jalav. rügem. (77,0) — võinuga; 2) ream. Herman Tõnson, 1. jal. rüg. (76,5) — tulemasin; 3) n.-allohv. Johannes Kukk, 1. suurvtv. grupist (84,0) — diploom.

III. Poksis.

K e r g e k a a l.

1) reamees Raimond Boguslavsky, 1. jalav. rüg. (63,5) — võinuga; 2) n.-allohv. Justus Neumann, 1. jalav. rüg. (63,5) — elektri lamp; 3) kapral Valter Studemeister, 1. jalaväe rüg. (65,0) — diploom.

*) Keha kaal.

K e s k k a a l.

1) n.-leitn. Voldemar Veltmann, 1. jal. rüg. (70,0) — moosilusikas; 2) reamees Feliks Toim, 1. jal. rüg. (68,5) — kahvel; 3) ream. Evald Lepisto, 1. jal. rüg. (70,5) — diploom.

R a s k e k a a l.

1) n.-allohv. Johannes Kukk, 1. suurvtv. grup. (84,0) — suhkrulusikas; 2) kapral Voldemar Laur, 1. suurvtv. grup. (79,0) — kahvel; 3) reamees Otto Jammer, 1. jalav. rüg. (76,5) — diploom.

IV. Vehklemises.

E s p a d r o n.

1) v.-allohv. Anton Tambek, 1. jalav. rüg. — paberinuga; 2) n.-leitn. Voldemar Veltmann, 1. jal. rüg. — teelusikas; 3) v.-allohv. Jaan Tui, 1. jal. rüg. — diploom.

T ä ä k.

1) v.-allohv. Voldemar Bluumann, 1. jalaväe rüg. — paberinuga; 2) v.-allohv. Anton Tambek, 1. jal. rüg. — teeklaas alusega; 3) n.-allohv. Aleksander Kask, 1. jal. rüg. — diploom.

Punkte said võistlustest osavõtjad üksused järgmiselt:

1. jalaväe rügement — 50 punkti.

1. suurvtv. grupp — 12 punkti.

4. üksikjalaväe pataljon — 2 punkti.

—K—F—

SISUSTIK: -mp. Ohvitseride täiendusõppustest väeosades. — Kindral-major Ernst Pödder. — -a. Politilise luure tööst sõjaolukorras. Nõukogude Liidu sõjaajakirjanduse valgustusel. — T-a. Mõtteid Prantsuse sõjaväe üheaastastest teenistusest. — „Polska Zbrojna“. Sõjaväe õppeasutised Poolas. — D. Buxhoevden. Märkmeid raamatu „Sõjagaas“ kohta ja mõtteid sõjagaasi tarvitamisest lennukitelt. — J. Ernits. Irboska. Ajaloolisi andmeid Vabadussõja lahinguväljadest. — August Kitzberg. Vabadussõja mälestusi. — Sõjaväelisi teateid — Sõjakirjandust. — Kaitseväge elu. — Sport.

Vastutav toimetaja kol.-leitn. A. KASEKAMP.

Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Uus tän. 10

Toimetus ja talitus Uus t. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn. Pikk t. 42.

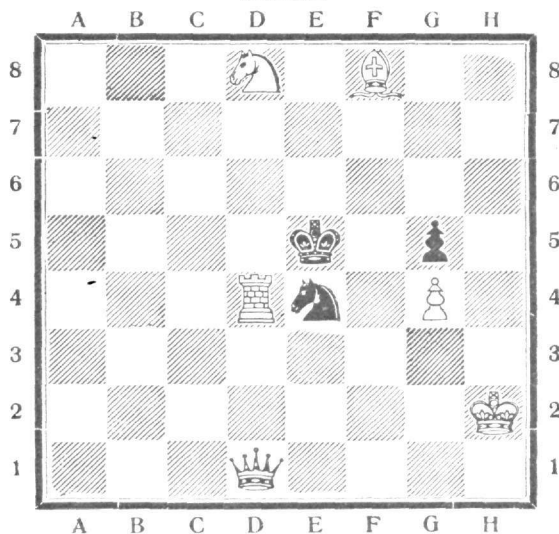
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 72.

Kokku seadnud Th. Breede (Liibavis).

Mustad.

Valged.

Valged: Kh2, Ld1, Vd4, Of8, Rd8, Eg4.

Mustad: Ke5, Re4, Eg5.

Valged algavad ja annavad matt: kahe sammuga.

Lahendusi palutakse saata: Tallinn, Narva mnt. 26, krt. 6, A. Burmeister.

A. Burmeisteri ülesande nr. 70 lahendus.

1. Rhk4 — f5, e6:f5, 2. f3 — f4 ja 3. V või R annab matt. 1. (Rh4 — f5), e6 — e5, 2. Vg5 — g8t ja 3. Rh6:f7 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: n.-ltm. Edgar Kostabi, van. allohv. Aleksander Pakkas (Viljandist), prof. Th. Lemba, stud. techn. V. Teppahs ja V. Mikenas (Tallinnast).

Kolonel A. Sarv

Maastiku organiseerimine

I osa.

Kindlustatud positsiooni elemendid.

II osa.

Positsioonide organiseerimise üldpõhimõtted ja talitusviisid.

Hind kokku 5 krooni.

Raamat on müügil „Sõduri“ talituses, Uus tän. nr. 10, Tallinn.

A/s „ÜHISELU“ TRÜKIKODA

täiendatult viimaseil päevil mitme uue ja ajakohase masinaga soovitab ennast lugupeetud trükitööde tellijaile kui korrallikku ja hindades tagasihoidlikku trükitöö asutust.

Värvitrükk
Raamatutrükk
Nooditrükk
Rotatsioonitrükk
Köitekoda.

TALLINN, PIKK 42

TELEFON 490

